

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА
УКРАЇНИ**

*∨ Приватні колекції археологічних предметів,
державні музеї та «чорні» археологи*

- **ЗАХИСТ СПОЖИВАЧІВ**

*∨ Законодавче регулювання спам-розсилок,
«холодних» дзвінків з рекламою
та продакт-плейсменту*

№ 12 (254) ЛИПЕНЬ 2023

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 12 (254) 2023

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор
Ю. Половинчак

Редакційна колегія:
Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України В. Зеленський підписав Закон України про відпустки і доплати військовим.....	3
Президент України підписав важливий для енергетичної галузі Закон України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках.....	4
Президент України підписав Закон України щодо реструктуризації споживчих кредитів для ВПО	5

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

<i>Беззуб І.</i> Приватні колекції археологічних предметів, державні музеї та «чорні» археологи: чи можлива співпраця	5
<i>Волошин Д.</i> Законодавче регулювання спам-розсилок, холодних дзвінків з рекламою та продакт-плейсменту: захист споживачів у цифровому світі	14
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *	19

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України В. Зеленський підписав Закон України про відпустки і доплати військовим

Президент України В. Зеленський підписав Закон України № 9342, який передбачає відпустки та виплати строковикам, курсантам, доплати обмежено придатним, пораненим. Відповідна інформація оприлюднена на сайті Верховної Ради України.

Верховна Рада України 28 червня ухвалила у другому читанні та в цілому законопроект № 9342 про доплати військовим, прийнятий у першому читанні 30 травня.

У Законі, зокрема, йдеться про таке:

– Військовослужбовцям щомісячно виплачується додаткова винагорода у розмірі 30–100 тис. грн. Доплата виплачується на умовах, у розмірах та у порядку, встановлених КМУ, тобто як зараз (для військовослужбовців, які виконують бойові (спеціальні) завдання, – ред.).

– Доплати строковикам лишили 6000 грн/міс., курсантам – 2350 грн/міс. Теж за порядком, визначеним КМУ.

– Відпустки для військових: до 30 днів щорічна + до 10 днів за сімейними обставинами для курсантів: до 10 днів зимової + до 20 днів літньої.

– Не допускаються до участі у веденні бойових дій військовослужбовці з-поміж призваних на військову службу за призовом під час мобілізації, які не пройшли курс базової військової підготовки.

– Мінімальний термін проходження базової військової підготовки – не менше одного місяця.

– Для поранених, які визнані непридатними до військової служби та зараховані у розпорядження відповідних командирів, передбачаються два місяці виплат за останньою займаною посадою, з третього місяця до закінчення розпорядження – додаткова виплата 20 100 грн за порядком, визначеним КМУ.

– Померлим внаслідок поранення передбачена одноразова виплата у розмірі 100

тис. грн на умовах і за порядком, встановленим КМУ.

– Тяжко пораненим на лікуванні, полоненим та зниклим безвісти щомісячна додаткова винагорода у 100 тис. грн на умовах і за порядком, визначеним КМУ.

– Мінімальний поріг доплати для інструкторів визначається у розмірі 15 тис. грн за порядком, визначеним КМУ.

– Щорічна відпустка строковикам збільшилася з 10 до 30 днів.

– Безперервна відпустка на лікування – не більше чотирьох місяців.

– Строковики зможуть переходити на мобілізацію за бажанням.

Що відомо про додаткові 30 тис. грн для військових 8 березня 2022 р. уряд ухвалив Постанову, яка передбачає додаткову винагороду військовим. Згідно з нею, додаткові 30 тис. грн на місяць отримують військові Збройних сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, розвідки Міністерства оборони, Національної гвардії, Державної прикордонної служби України.

З 1 лютого 2023 р. порядок виплат премій військовим було змінено. За новим порядком, виплати залежать від районів перебування воїнів, складності та специфіки виконання ними бойових чи спеціальних завдань. Анонсовані зміни стосуються військовослужбовців та співробітників системи МВС, які перебувають поза зоною бойових дій у різних регіонах України, строковиків і курсантів ВВНЗ, офіцерів управлінь і штабів, а також деяких інших категорій.

Зокрема, бойові виплати у 100 тис. грн виплачуватимуть всім, хто виконує завдання на передовій, сім'ям полонених та зниклих безвісти, а 30 тис. грн отримуватимуть ті, хто працює на фронті, але не бере участі у боях.

10 квітня Верховна Рада України ухвалила законопроект № 8312 з відповідною поправкою, яка повернула військовим доплату у розмірі 30 тис. грн.

За поправку депутатського об'єднання Д. Разумкова «Розумна політика» про «повернення виплат у 30 000 військовим, службі цивільного захисту, поліцейським шляхом обмеження зарплат топпосадовцям», проголосували 254 нардепи.

Як повідомив нардеп від парламентської фракції «Голос» Я. Железняк, поправка повертає надбавку захисникам шляхом економії на скороченні зарплат для держслужбовців та менеджменту держпідприємств (до 10 мінімальних зарплат). Він зазначив, що обмеження на зарплати до 10 мінімальних – це дуже мала економія.

Тим часом, голова парламентського Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики

Д. Гетманцев вважає, що виплати військовим повернуть, якщо знайдуть, де взяти гроші.

11 квітня в парламенті зареєстрували проєкт постанови «Про скасування рішення Верховної Ради України від 10.04.2023 р. про прийняття в другому читанні та в цілому законопроєкту України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання питань, пов’язаних із здійсненням заходів правового режиму воєнного стану”» (реєстр. № 8312 від 27.12.2022 р.). Ця постанова блокує підписання Головою ВРУ документа, ухваленого 10 квітня (*Суспільне Новини* (<https://suspilne.media/518939-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-vidpustki-i-doplati-vijskovim/>). – 2023. – 30.06).

Президент України підписав важливий для енергетичної галузі Закон України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках

Законом щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках (також відомий як Закон України № 5322) Україна імплементує Регламент REMIT – набір європейських правил, що запобігає зловживанням на енергетичних ринках (ринку електричної енергії та природного газу) та передбачає відповідальність учасників ринків за такі зловживання.

За словами голови Комітету з питань енергетики та житлово-комунальних послуг А. Геруса, який був ініціатором цього Закону, відтепер визначення маніпулювання на енергетичних ринках існуватиме на рівні Закону. Посилюються повноваження НКРЕКП щодо проведення розслідувань зловживань та встановлення жорстких санкцій за маніпулювання на енергетичних ринках, а також за торгівлю на основі інсайдерської інформації.

Враховуючи практику ЄС, було запропоновано встановити за використання інсайдерської інформації, маніпулювання або спроби маніпулювання максимальний штраф у розмірі до 500 млн грн, за нерозкриття

або розкриття інсайдерської інформації з порушенням встановлених Регулятором вимог – до 50 млн грн.

«Відтак, навіть найбільші учасники ринку будуть демотивовані планувати змови на ринку і маніпулювати заявками на основі інсайдерської інформації, – коментує голова Комітету та додає, – вважаю, що посилення контролю НКРЕКП і унеможливлення зловживань, підозрілих операцій, до яких можуть вдаватись учасники ринків, будуть вагомим кроком до формування конкурентного та прозорого енергоринку, що гарантуватиме побутовим та непобутовим споживачам справедливі ціни».

А. Герус також зазначив, що в Законі також додано положення, яке зобов'язує Регулятора протягом двох років консультуватись із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства при прийнятті рішення про накладення штрафів за зловживання на енергетичних ринках.

Так само Регулятор зобов'язується консультуватись із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства перед затвердженням порядку визначення розміру штрафів.

«Таким чином ми прибираємо будь-які спекуляції на тему заангажованості Регулятора у прийнятті рішень», – сказав він.

Варто зауважити, що з прийняттям цього Закону Україна зможе перейти до подальшої інтеграції енергетичних ринків з європейськими, зокрема в частині комерційних операцій. Таким чином, українські експортери зможуть без посередників експортувати електричну енергію через європейські біржі. А в умовах дефіциту Україна може напряму імпортувати електричну енергію з європейських торгових площадок.

Також імплементація Регламенту REMIT була необхідною для виконання умов Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

Із 2010 р. Україна мала міжнародне зобов'язання щодо імплементації в українське законодавство Регламенту REMIT.

«Я радий, що наш Комітет напрацював версію законопроекту, який виявився максимально наближеним до Регламенту та містить жорсткі санкції для порушників», – додав А. Герус у коментарі (*Офіційний вебпортал парламенту України* (https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/238495.html)). – 2023. – 3.07).

Президент України підписав Закон України щодо реструктуризації споживчих кредитів для ВПО

В. Зеленський підписав прийняті Верховною Радою України Закони України № 9051 та № 9052 щодо запровадження обов'язкової реструктуризації споживчих кредитів для людей з території, охоплених війною.

Про це стало відомо з карток законопроектів на сайті Верховної Ради України.

Так, законопроект № 9051 пропонує на період воєнного стану і протягом 30 днів після нього передбачити обов'язкову реструктуризацію споживчих кредитів для громадян, що

перебувають на обліку як внутрішньо переміщені особи, постійно проживають або виїхали з території, на якій ведуться (велися) бойові дії, або ТОТ та не мати простроченої заборгованості станом на 23 лютого 2022 р.

Крім того, законопроект № 9052 передбачає зміни до п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України щодо особливостей нарахування відсотків за споживчими кредитами під час воєнного стану (*Економічна правда* (<https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/1/701800/>)). – 2023. – 1.07).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

I. Беззуб, наук. співроб., НЮБ НБУВ

Приватні колекції археологічних предметів, державні музеї та «чорні» археологи: чи можлива співпраця

Археологічна спадщина України є однією з найбільших і найбагатших у Європі. Об'єкти археологічної спадщини, що мають статус пам'яток, становлять вагомую частку від загальної кількості пам'яток (наразі понад 65,5 тис. із близько 140 тис.) нерухомої спадщини України. Також нараховується понад 16 800 об'єктів археології зі статусом щойно виявлених.

Проте стан справ у галузі збереження археологічної спадщини та інших культурних

цінностей характеризується проявами системної кризи у зв'язку з багаторічним ослабленням системи органів охорони культурної спадщини, відсутністю до останнього часу дієвих стратегій і програм, націлених на захист археологічної спадщини, слабким захистом виявлених і фактичною відсутністю захисту ще не виявлених об'єктів археологічної спадщини, руйнуванням археологічних об'єктів під час забудов, неконтрольованим поширенням

металодетекторного пошуку, нелегального обігу культурних цінностей, слабким ресурсним забезпеченням ключових для розвитку галузі інституцій.

Сьогодні, коли країна-агресор намагається позбавити Україну права на існування через знищення її власної історії, що є складовою агресивної політики Російської Федерації, роль українських археологічних пам'яток, а особливо – археологічних музейних колекцій, набула особливого значення.

На жаль, в Україні цілком відкрито працює незаконний ринок збуту археологічних артефактів, який вимірюється сотнями мільйонів гривень щорічно.

За роки незалежності в Україні накопичені гігантські приватні археологічні колекції, з яких публічними є лише одиниці (колекція О. Фельдмана Feldman Family Museum, «Музей історичного культурного надбання ПЛАТАР» С. Платонова і С. Тарути, колекція трипільських старожитностей В. Юценка, Музей історичної зброї Є. Гредунова, приватний музей «Причал Одісея» С. Гуцана тощо). При цьому в Україні офіційно заборонені приватні колекції археологічних артефактів. Відповідно до ст. 18 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» право державної власності поширюється на всі знахідки, отримані в результаті археологічних досліджень. Нелегальні археологічні розкопки, тобто всі ті, що не мають відповідних дозвільних документів, Законом заборонені. Відтак, як наголошують науковці, приватне колекціонування археологічних старожитностей є по суті фінансуванням незаконного пошуку, що лише підвищує попит на знахідки і стимулює знищення археологічної спадщини.

За словами заступника міністра культури та інформаційної політики України, колишнього генерального директора Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків К. Чуєвої, придбання археологічних предметів в Україні сьогодні є «спонсоруванням» грабунку археологічних пам'яток. Політик та історик М. Томенко «чорну» археологію називає «гуманітарним ковідом України» та наголошує,

що Україна – єдина із цивілізованого світу держава, де власники колекцій «чорної» археології знані та шановані публічні особи, які не лише хизуються своїми скарбами, а й мають право, на відміну від Західного світу, виставляти свої колекції!

Власники приватних колекцій насамперед апелюють до неспроможності держави здійснювати ефективну охорону культурної спадщини та жалюгідного стану українських музеїв.

Останнім часом у середовищі істориків, археологів і колекціонерів поживавилася давня дискусія про статус приватного колекціонування археологічних предметів. Ішлося, зокрема, про можливість взаємодії приватних колекцій з державними зібраннями. Колізія полягає у тому, що музеї, як офіційні державні структури, у таких ситуаціях опиняються перед непростим вибором: легалізувати через співпрацю «сірі» колекції (нагадаємо, згідно з чинним законодавством археологічна спадщина не призначена для приватного колекціонування) або ж втратити справді цікавий і цінний з наукового погляду експонат.

Новий виток дискусії спровокувало звернення колекціонера стародавньої зброї Є. Гредунова (у 2020 р. відкрив у Броварах приватний музей історичної зброї, що налічує понад 5 тис. експонатів із 70 країн світу) до Національного історичного музею України та до Міністерства культури та інформаційної політики (URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=599661118857603>).

Колекціонер запропонував НМІУ експонувати предмети з його приватного зібрання, а також закликав Мінкультури України підтримати взаємодію між приватними колекціями та державними інституціями в різних регіонах країни.

У відповідь на це звернення Національний музей історії України оприлюднив заяву, в якій відмовився від такої взаємодії. Як наголошено в заяві, низкою розслідувань встановлено, що формування приватних колекцій відбувається внаслідок придбання предметів, що походять з незаконно проведених пошукових робіт на об'єктах культурної спадщини, вчинених

з метою пошуку рухомих предметів. Ця діяльність, згідно з п. 4 ст. 298 Кримінального кодексу України карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. Тому співпраця з приватними колекціонерами археологічної спадщини порушує закон і принципи, яких НМІУ дотримується у своїй діяльності.

У заяві Національний музей історії України також звертається до всіх музейних установ України із закликом уникати співпраці з приватними колекціонерами археологічних предметів та не виставляти їхні зібрання або окремі знахідки. В умовах, коли ворог свідомо знищує українські пам'ятки, музеї та українську історію, археологічне «хобі» приватних збирачів лише підтримує злочинні плани ворога, ідеться в заяві. Представники Національного музею історії України у своїй заяві детально пояснюють, чому таке співробітництво небажане, і розповідають, за яких умов винятки все ж можливі (URL: <https://nmiu.org/novyny/2945-zaiava-muzeiu-stosovno-pryvatnykh-arkheologichnykh-kolektsiit-spivpratsi-muzeiv-z-ikh-vlasnykamy>).

У рамках дискусії про статус приватного колекціонування археологічних предметів і можливості взаємодії приватних і державних зібрань власник Музею історичної зброї Є. Гредунов у статті «Приватні археологічні колекції: право на життя та особливості взаємодії з державою» більш докладно формулює свій погляд на можливість такої взаємодії (URL: https://lb.ua/culture/2023/05/10/554501_privatni_arheologichni_kolektsii.html).

Зокрема, на його думку:

– держава не фінансує закупівлі предметів на аукціонах, у антикварів, у колекціонерів – державні музеї не мають на це бюджету. Завдяки приватним колекціонерам багато предметів не вивезено за кордон або повернуто з-за кордону в Україну;

– держава закликає здавати віднайдені скарби, але не виконує власних законів про заохочення;

– на вітринах державних музеїв виставлена велика кількість копій. Викликає питання: чому не виставлені оригінали і де вони?;

– історично державні колекції походять від приватних. Сучасні приватні колекції часто мають унікальні речі, які можуть доповнити державні зібрання для розкриття теми чи періоду. Приватні зібрання часто більш фахові, ніж державні;

– багато археологічних предметів у державних музеях зруйновані і руйнуються через неефективність системи догляду та реставрації;

– державні музеї зарегульовані та не встигають за викликами часу;

– багато приватних колекцій оприлюднюють свої фонди. Натомість фонди державних музеїв є закритими, а доступ до них – вкрай складним;

– приватні музеї динамічніші. Конкуренція між музеями йде на користь суспільству. Взаємодія між державними та приватними музеями вигідна для всіх.

Тому, на його думку, важливо випрацювати умови співпраці між державним і недержавним музейним фондом, створити прозорі, зрозумілі і сучасні правила співпраці. Є. Гредунов також пропонує в кожному обласному центрі створити музей приватних колекцій, де держава надасть приміщення, а колекціонери організують роботу, використовуючи приклад Ради Європи з принципів відкритості та демократичності, що задекларовано в Конвенції про значення культурної спадщини для суспільства.

Свій погляд на проблему зіткнення інтересів приватного та державного секторів у музейній сфері також висловила незалежний експерт, член Спілки археологів України О. Оногда в статті «Приватні колекції археологічних предметів і музеї: часом біле пальто має значення» (URL: https://lb.ua/culture/2023/05/10/554504_privatni_kolektsii_arheologichnih.html).

На її думку, до формування численних незаконних приватних зібрань археологічних предметів призвели неврегульованість законодавства, проста «романтика скарбошукацтва» і вільний доступ до металодетекторів, потужний чорний ринок локального та міжнародного рівнів, пасивність правоохоронців і державних органів, відповідальних за збереження культурної спадщини.

Приватні колекції різного масштабу та глобальний чорний ринок старожитностей об'єднані джерелом походження артефактів – нелегальним видобутком з історичних надр. Частина з незаконно видобутих предметів осідає непублічно у «привілейованих» колекціонерів. Інша – у власників приватних колекцій археологічних знахідок, які воліють публічності та вважають свою діяльність проявом турботи про культурну спадщину. Вони організують власні приватні музеї, часом намагаються експонувати надбаня сумнівного походження в державних закладах. Власне з такими колекціонерами подекуди і мають справу державні музеї.

Але для чого приватному колекціонеру, успішному в певних колах, наполегливо пропонувати співпрацю державному музею, відповідь якого є досить прогнозованою? За словами незалежного експерта О. Оногди, експонування власного зібрання в державних музеях – це додатковий «рядок до резюме», тобто провенансу (термінологічна позначка попередньої історії витворів мистецтва, що має велике значення для встановлення оригінальності твору) тієї чи іншої знахідки. Це ознака того, що у колекціонера в партнерах – серйозна інституція з науковим бекграундом, і зрештою, доступ до ширшої аудиторії відвідувачів і підвищення рівня публічності амбітного колекціонера.

Певну роль у цих багатшарових процесах відіграє і подекуди неоднозначна позиція державних музеїв, додає експерт. Так, досить категоричний текст заяви НІМУ щодо приватних археологічних колекцій та неможливості співпраці музеїв з їхніми власниками з посиланнями на ККУ, міжнародне законодавство та Кодекс музейної етики, містить абзац про винятки, адже «деякі цінності культурної та природної спадщини становлять значний інтерес, що вимагає їхнього збереження як частини всесвітньої спадщини всього людства». У таких випадках музей з дозволу Кодексу музейної етики допускає «виняткове колекціонування або експонування музеєм предмета, про походження якого немає інформації». Для цього особі, у власності якої опинився археологічний предмет,

потрібно передати його до музею для віднесення до державної частини Музейного фонду України у порядку, визначеному законодавством.

Говорячи про неоднозначну позицію державних музеїв, О. Оногда наводить приклади співпраці НІМУ та інших державних музеїв з приватними колекціонерами. Тому приватний музей «Платар» знаходив різні можливості співпраці з державними музеями, у тому числі, організуючи власні виставки археологічних артефактів сумнівного походження (навіть за кордоном – Польща, США), про що неодноразово висловлювала своє обурення та робила заяви професійна спільнота. Так, Наукові товариства археологів України та Польщі виступили з публічними протестами – виставки зібраних у такий спосіб речей суперечать європейським конвенціям та кодексам.

Загалом, «Платар» – найбільша публічна приватна археологічна колекція України – регулярно спричиняє скандали і дискусії навколо свого існування чи діяльності, пов'язаної з нелегальним обігом археологічних предметів, виступаючи подразником пам'яткоохоронної спільноти та всіх, хто розуміє важливість охорони археологічної спадщини. Водночас безпроблемне існування цієї колекції є ледь не найважливішим аргументом прибічників неконтрольованого детекторного пошуку та продавців антикваріату.

Тому сьогодні, наголошує О. Оногда, ситуація потребує виваженої і послідовної стратегії пошуку рішень та подальшого втілення їх у життя. А поки суспільство вирішуватиме непрості стратегічні питання, для державних музеїв є просте тактичне рішення – не вести внутрішніх діалогів про межу етичності співпраці з приватними колекціонерами, а спиратись у своїх діях на чинне законодавство, хоч і недосконале, проте з механізмами захисту культурної спадщини.

А щодо винятків і виняткових знахідок, експерт та її одностайні вважають легітимним для музеїв приймати дарунки від колекціонерів, але без зайвого піару дарувальників. Адже поява їхніх імен у державних інституціях – це дороговказ для продавців незаконних знахідок.

На заяву Національного музею історії України зреагувала безліч коментаторів, переважно захисники приватного колекціонування. Тези цілком традиційні для цієї аудиторії: нелегальні копачі і постачальники приватних зібрань рятують спадщину від вивезення за кордон, від руйнування сільгосптехнікою чи забудовниками; приватна ініціатива краща за державну, і не повинно бути монополії; археологи та музейники бездіяльні, експозиції музеїв застарілі, а предмети не реставрують; варто запозичувати прогресивний європейський досвід, а не повертатися до совкових заборон.

Свою думку стосовно співпраці приватних та державних музеїв висловив сумський колекціонер, власник приватного музею «Причал Одісея» С. Гуцан (в експозиції є експонати, які охоплюють часовий простір майже в чотири тисячоліття, зокрема предмети скіфського побуту, трипільської культури, Київської Русі, Російської імперії та радянського періоду). За його словами, в Україні існує величезна прірва між приватними колекціонерами, пошуковцями з металошукачами та державними музеями. Варто знайти шляхи конструктивної співпраці між пошуковцями, які власноруч знаходять історичні артефакти, скарби, і людьми, які можуть їх гідно опрацювати й описати, наголошує колекціонер. Відсутність системної та ґрунтовної наукової обробки матеріалу – загальновідома серйозна проблема існуючих приватних музеїв. Придбані на антикварних аукціонах історичні артефакти, викопані власноруч археологічні знахідки не мають правильної атрибуції, датування, і, таким чином, рід не набуває її істинного значення та звучання, зазначає С. Гуцан.

Говорячи про приватне колекціонування культурних цінностей, голова Спілки археологів України Я. Гершкович наголошує, що в Україні вже багато років існує механізм пограбування археологічних пам'яток, а попит на такі предмети створюють саме приватні колекціонери. Тобто в сучасному світі появу «чорних» археологів спричинили приватні колекціонери. Вони цікавляться не лише дорогоцінними скарбами, а й простими доісторичними предметами, і за такі знахідки

готові платити великі гроші. Довести кримінальне походження археологічних артефактів у сучасних колекціях дуже важко. Про те, що приватні колекціонери стимулюють розвиток «чорного» ринку археології, стверджує і директор науково-дослідного центру «Рятівної археологічної служби» Інституту археології НАНУ О. Осаульчук.

Археологічна спадщина – то невідновлювана річ і державне надбання, археологічна спадщина належить не комусь, вона належить державі, нашому суспільству, і не тільки українським громадянам, а і європейському суспільству, стверджує очільник та учасник низки археологічних експедицій О. Осаульчук.

«Я також незадоволений і станом українських музеїв, і роботою органів охорони пам'яток, і рівнем археологічних досліджень. Але це жодним чином не пов'язано з проблемою “чорної археології”! Не варто волати, що колекціонери щось рятують, бо якби не було попиту, ніхто би не шукав і не копав. Для всіх учасників ринку знахідки це не “історична пам'ять”, це товар», – переконаний археолог М. Левада.

Незважаючи, що «чорну» археологію трактують як один з руйнівних факторів української історії та культурної спадщини українського народу, що вона йде в розріз з державною політикою збереження та охорони історико-культурної спадщини, всупереч з реальними науково-дослідними, пошуковими роботами, існує альтернативний погляд на «чорну» археологію, як на хобі, яке не завдає особливої шкоди нашій історії. Докладно про міфи «чорної» археології у статті «Кілька міфів про “чорну” археологію» розповів заступник директора з наукової роботи історико-культурного заповідника «Давній Пліснеськ», керівник Пліснеської археологічної експедиції А. Филипчук (URL: <https://plisnesk.com.ua/?p=919>).

Діяльність «чорних» копачів набула катастрофічних масштабів. Склалася ситуація, коли незаконне вилучення та обіг археологічних предметів призводить до знищення археологічної спадщини України. Науковці зазначають, що вилучені без дотримання

належних процедур скарби втрачають свою культурну, історичну й інформаційну цінність без можливості відновлення.

Нині у сфері тіньової археології масо: організовану систему «чорної» археології, коли багаті і впливові власники колекцій мають зв'язки та підготовлених людей по всій країні, які вишукують або скуповують для них артефакти, та неорганізовані «чорні» археологи, які копають повсюди з метою швидкого заробітку, стверджують фахівці.

За попередніми оцінками, згідно з даними зі звітів археологічних експедицій, щонайменше 70 % археологічних об'єктів за останні кілька років зазнали сторонніх незаконних втручань. Однак ця цифра може бути більшою, оскільки тисячі пам'яток археології в Україні досі не взяті на облік і не мають відповідних документів, тому такі втручання не завжди фіксуються.

Сама ж Україна протягом останніх десятиліть перетворилася в одного з найбільших постачальників незаконно набутих археологічних предметів на світових ринках. Сьогодні «чорну» археологію прирівнюють до такої нелегальної і злочинної діяльності, як наркобізнес, незаконна торгівля людьми.

У багатьох країнах колекціонування археології обмежене, говорить науковий співробітник інституту археології НАН України В. Баранов, щоб не спонукати грабіжників. В Україні, на противагу цьому, у фейсбуці можна підписатися на групи, де відкрито хизуються археологічними пограбуваннями. За словами археолога, будь-яка археологічна річ, яку приватно знайшли в Україні, не може бути законною та перебувати у вільному обігу.

Найбільш популярним майданчиком, де «чорні» археологи збувають викопані артефакти, став сайт Violyty. Саме на цьому майданчику дуже часто спливають унікальні об'єкти культурно-історичної спадщини, які замість музею опиняються в приватних руках. На відміну від європейських антикварних аукціонів, продаж через Violyty не передбачає надання продавцем документів, що засвідчують походження предмету та його атрибуцію. Проте відповідно до міжнародних зобов'язань

України, зокрема згідно зі ст. 10 Конвенції ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності», антиквари обов'язково, під загрозою кримінальних санкцій, повинні вести реєстр, у якому вказується походження кожної культурної цінності, прізвище та адреса постачальника, опис і вартість кожної проданого предмету.

Потрібно боротись із нелегальним ринком на всіх рівнях, від розкопок, до продажу, перепродажу, контрабанди і розглядати цю проблему в комплексі, пояснює юрист О. Маличев. Покращити ситуацію зможе ратифікація Конвенції ради Європи про правопорушення пов'язаними із культурними цінностями (Нікосія, Кіпр 2017 р.).

Нікосійська конвенція криміналізує злочини проти археологічної спадщини і детально розглядає, як можна протидіяти шкоді, яка завдається культурній спадщині. Це конвенція непрямої дії, відтак, передбачає розробку та прийняття деяких законодавчих актів. Україна підписала цю Конвенцію в 2017 р., однак, вона перебуває у процесі ратифікації. Документ накладає певні зобов'язання і на Україну, і на її партнерів. Супроводжує цю Конвенцію Мін'юст, бо вона стосується кримінальної відповідальності та юридичних наслідків таких порушень.

Ратифікація Нікосійської конвенції, переконана заступниця міністра культури К. Чуєва, вдосконалив законодавство України та підвищить ефективність механізмів з охорони культурної спадщини. Про це вона зазначила на Міжнародній конференції «Нікосійська конвенція: відповідь кримінальної юстиції на злочини, пов'язані з культурними цінностями» (15 червня 2023 р., Рига, Латвія).

Після впровадження в українське законодавство норм Нікосійської конвенції правоохоронні органи зможуть не лише збирати інформацію про підозрілі угоди щодо культурних цінностей, а й задіювати примусові заходи на кшталт блокування незаконного контенту щоразу при виявленні відповідних оголошень про продаж.

Миколаївський археолог, науковий співробітник Інституту археології НАН України, старший викладач Миколаївського національного університету ім. В. Сухолинського О. Смирнов в інтерв'ю газеті «Урядовий кур'єр» розповів, що в Україні одне з найкращих законодавств у Європі, яке регулює охорону археологічних пам'яток. Але виконання і контроль не дотягують до загальноприйнятих норм, зокрема, не врегульовано діяльність людей із металошукачами, зазначає науковець. Щоб ефективно боротися з грабіжниками на археологічних об'єктах, необхідні водночас ефективне законодавство і результативна робота правоохоронної системи та місцевої влади. У такому разі грабіжники історичних цінностей не матимуть змоги зазіхати на історичні скарби України, переконаний О. Смирнов.

За інформацією, яку оприлюднила СБУ, тільки у 2020 р. за оперативними напрацюваннями СБУ було викрито 22 факти контрабанди культурних цінностей. А з 2015–2020 рр. біло відкрито до півтисячі досудових розслідувань, предметом яких були правопорушення, передбачені ст. 210 ККУ, предметом цих правопорушень стали історичні цінності.

На жаль, і під час повномасштабної війни ділки намагаються нажитися на артефактах, викрадених із курганів та інших місць, повідомив завідувач сектору охорони культурної спадщини Вінницької ОДА М. Потупчик.

Наприклад, у січні 2023 р. київські митники виявили спробу переслати за кордон без дозвільних документів старовинну металеву зброю. Серед вилучених артефактів – вісім автентичних наконечників стріл, виготовлених від періоду дохристиянської Русі до XIV ст. Предмети з ознаками старовини виявили під час перевірки міжнародного поштового відправлення, яке прямувало з Києва до США. Правоохоронці припускають, що наконечники стріл є здобиччю «чорних археологів». На правопорушників склали протокол про порушення митних правил за ст. 473 Митного кодексу України. Наконечники вилучили.

На сьогодні археологів і музейників турбує ще один аспект проблеми: російський теракт на Каховській ГЕС серед іншого призвів до

вивільнення з-під води сакральних місць знаменитого Великого Лугу (радянський проєкт створення так званого Каховського моря призвів до затоплення територій розташування 7 із 9 Запорозьких Січей). Науковці закликають вже зараз взяти під державний контроль ці історичні місця, провести фахові археологічні обстеження і не допустити мародерства та діяльності чорних археологів. Так, Громадський рух М. Томенка «Рідна країна» звернувся до Міністерства культури, Інституту археології та відповідних обласних військових адміністрацій з пропозицією створити відповідну робочу групу, яка буде опікуватися дослідженням та охороною наших сакральних місць.

Загалом, щоб зрозуміти масштаби проблеми із збереженням археологічної спадщини можна навести декілька прикладів знищення пам'яток впродовж останніх років.

По-перше, це руйнування «чорними археологами» царського скіфського кургану, якому близько 2,5 тис. років, поруч із селом Скобелеве в Миколаївській області. Зруйноване поховання відносять до найбільших курганів і називають царським. За словами археологів, в Україні мало таких величезних поховальних пам'яток. Такі могили облаштовували колись лише для знаті і ховали разом з коштовностями. Саме скарби і шукали чорні копачі.

Тривалий час на кургані працював потужний кар'єрний екскаватор та бульдозер. У центральній частині пам'ятки вирили величезний котлован. Археологи наголосили, що стан пошкодженого кургану вимагає негайного проведення рятувних археологічних досліджень, щоб хоч щось зберегти.

Ще один приклад – у червні 2022 р. в офісі експрем'єра Криму В. Горбатова шукали докази його зв'язків з окупантами, а знайшли найбільшу археологічну колекцію в Україні.

Найбільше зібрання археологічних пам'яток в Україні належить Національному музею історії, але і там немає артефактів, подібних до знайдених. Це унікальне і найбільше вилучене приватне зібрання за роки незалежності.

Історичні цінності були в електрощитовій та на горіщі, складені в коробки з пластмаси, паперу, лежали в дерев'яних ящиках та на

полицях у хаотичному порядку. Через погані умови зберігання частина з них поіржавіла, деякі знищені. Обшуки тривали п'ять днів, знайшли більше 6 тис. предметів загальною вартістю кілька мільйонів доларів.

Імовірно, частину речей викрали з кримських музеїв, решта – робота чорної археології. Предмети не тільки із Криму, а і з Запорізької, Миколаївської, Херсонської, Одеської, Київської областей, півдня Донецької області.

Це найбільша незаконна колекція, яку вилучили в Україні, і вона повертається Державі, зазначив міністр культури та інформаційної політики О. Ткаченко під час спільної з правоохоронцями пресконференції 24 червня 2022 р. у Національному музеї історії України.

Глобальний світовий ринок антикваріату сьогодні оцінюється в 50 млрд дол. Лише за два роки пандемії, коли світова економіка перебувала в кризовому стані, нелегальна складова цього ринку оцінювалася, за підрахунками UNESCO та INTERPOL, у 10 млрд дол.

Досвід багатьох європейських країн свідчить, що ефективна боротьба з незаконним пошуком та нелегальним обігом археологічних предметів потребує комплексного підходу, який залежить від рівня та глибини проблем у кожній конкретній країні. Але, загальним має бути принцип державницького підходу, який повинен включати у себе декілька складових, ідеться в «Пропозиції Інституту археології у зв'язку із сучасним складним становищем у охороні археологічної спадщини України, розроблені на запит Ради національної безпеки та оборони України» (URL: <https://iananu.org.ua/novini/news2/1224-propozitsiji-institutu-arkheologiji-okhorona-arkheologichnoji-spadshchini>).

Зокрема:

1. Заборона або обмеження цивільного обігу археологічних предметів.

Більшість країн вимагає від власників і продавців надавати документальне підтвердження законності набуття предмету (історія походження) та права власності на нього. Предмет, який не має таких документів, вважається незаконним. У деяких країнах

(Латвія) цивільний обіг давніх (археологічних) предметів взагалі заборонений.

2. Обмеження використання детекторів металу та подібного устаткування для пошуку предметів. Зокрема, спеціальними державними органами визначаються території, де дозволено детекторний пошук; використання пошукового обладнання – ліцензується; усі знайдені предмети передаються до державних музеїв. Винагорода за передані предмети визначається по-різному: або вона не передбачена взагалі, або вона визначається довільно (Естонія), або виплачується відсоток від вартості предметів.

3. Кримінальна відповідальність не лише за незаконні археологічні розкопки, а й за будь-які прояви незаконного обігу археологічних предметів (пошук, зберігання, продаж, посередництво в продажі).

Подібна практика дозволяє ефективно боротися не лише з нелегальним пошуком та ринком археологічних предметів, але й із ринком фальшивих документів на них.

4. Оподаткування недержавних археологічних колекцій.

Ця практика є дуже ефективною, як фактор, що стримує попит на колекціонування археологічних предметів. Зазвичай такі колекції вважаються предметом розкоші та оподатковуються за високими ставками податку.

5. Спеціальні підрозділи для боротьби із незаконним обігом археологічних предметів та розслідування злочинів, пов'язаних із таким обігом.

Такі структури існують у великій кількості країн. Оскільки нелегальний археологічний ринок є міжнародним явищем, усі вони напряду співпрацюють зі спеціальним департаментом INTERPOL, який розслідує злочини, пов'язані з незаконним привласненням культурних цінностей. З 2016 р. EUROPOL, INTERPOL та Всесвітня митна організація (WCO) проводять операцію «Пандора», спрямовану проти незаконного обігу пограбованих або вкрадених культурних цінностей. На початок 2022 р. було проведено вже чотири етапи, під час яких було вилучено 147 тис. предмети та здійснено 407 арештів. Україна в цих заходах, на жаль, участі не бере.

У частині запозичення європейського досвіду прихильники нелегального пошуку найчастіше посилаються на Великобританію. Але тамешні практики зовсім не допускають вседозволеності у використанні металодетекторів. Аматорський пошук старожитностей досить суворо регламентований британцями і спирається насамперед на необхідність отримати дозвіл у власника землі, дозвіл на металощукач та подальші непрості процедури у разі виявлення культурних цінностей. На тих, кому пощастить і чия знахідка після проходження цих етапів викупить державний музей, чекає сплата податку за досить високою ставкою. До речі, держава викупує цінне в копачів за ринковою ціною, а все інше оцінює і повертає. Тому збувати свої знахідки на чорному ринку англійцям немає потреби.

Досить привабливим є досвід пам'яткоохоронної справи Франції, яку вважають ледь не найефективнішою у світі. Так, у Франції існує цікаве правило *règle non écrite*, тобто неписане правило – якщо відносно будь-якого пам'яткоохоронця, музейника або, навіть, археолога, виникне підозра, що він пов'язаний з антикварами чи колекціонерами, його буде звільнено з вовчим білетом. І ця традиційна норма працює попри те, що в законодавстві її немає, бо суспільний запит і соціальна відповідальність створили там правила поведінки, сильніші за Закон.

Зрештою, європейський і світовий досвід досить різний і переважно тяжіє до жорстких процедур і захисту державою культурної спадщини.

Отже, масовий пошук археологічних предметів, нелегальні розкопки, прихований ринок та великий попит на знахідки безповоротно знищує нашу історію та є величезною загрозою й небезпекою для переосмислення суспільством історії України і відмови від радянської парадигми історичних процесів.

Держава має кардинально переглянути своє ставлення до захисту культурної спадщини. Це комплексне питання, яке містить і компоненти просвітництва, і ефективну роботу правоохоронців і системи органів охорони пам'яток.

У питанні комплексного й швидкого поліпшення законодавства України про відповідальність за посягання на археологічну спадщину необхідно якнайшвидше завершити процес приєднання України до Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: сайт Інституту археології НАН України (<https://iananu.org.ua/novini/news2/1224-propozitsiji-institutu-arkheologiji-okhorona-arkheologichnoji-spadshchini>); вебсайт «Громадське телебачення» (<https://hromadske.ua/posts/ukradena-istoriya-yak-chorni-arheologi-shkodyat-istorichnijspadshini>); сайт ZBRUC (<https://zbruc.eu/node/55355>); вебсайт Lb.ua (https://lb.ua/culture/2023/05/10/554501_privatni_arheologichni_kolektsii.html); https://lb.ua/culture/2023/05/10/554504_privatni_kolektsii_arheologichnih.html; https://lb.ua/society/2022/06/24/521108_eksnardepa_gorbatova_vikrili.html; сайт Національного музею історії України (<https://nmiu.org/novyny/2945-zaiava-muzeiu-stosovno-prywatnykh-arkheolohichnykh-kolektsii-ta-spivpratsi-muzeiv-z-ikh-vlasnykamy>); сторінка Facebook (<https://www.facebook.com/watch/?v=599661118857603>); вебпортал «Музейний простір» (<http://prostir.museum.ua/post/43282>); <http://prostir.museum.ua/post/43287>); сайт газети «Всі Суми Панорама-медіа» (<https://rama.com.ua/sumski-kolektsioneri-sergiy-gutsan-spivpratsya-z-derzhavnimi-muzeyami-vibir-istinnogo-kolektsionera/>); онлайн-платформа Локальна історія (<https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/chi-ie-maibutnie-v-arkheologiyi-ukrayini-oleg-osaulchuk/>); сайт Історична правда (<https://www.istpravda.com.ua/columns/2023/05/4/162650/>); сайт «Громадський рух Миколи Томенка «Рідна країна» (<https://ridna.in.ua/2021/04/25/chorna-arheologiya-gumanitarnyj-kovid-ukrayiny/>); <https://ridna.in.ua/2023/06/12/zahystyty-izberegty-sakralni-misczya-velykogo-lugu/>); сайт Комунального закладу Львівської обласної ради «Адміністрація історико-культурного*

заповідника «Давній Пліснеськ» (<https://plisnesk.com.ua/?p=919>); сайт Комітету ВР з питань гуманітарної та інформаційної політики (<https://kompkd.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75059.html>); вебпортал «СУСПІЛЬНЕ/Новини» (<https://suspilne.media/155790-siri-kopaci-hto-skodit-arheologii-ukraini/>); вебсайт Міністерства культури та інформаційної політики України (<https://mkip.gov.ua/news/9328.html>); сайт Спілки археологів України (<http://vgosau.kiev.ua/novynu/okhorona-arkheolohichnoi-spadshyny/1157-nikosia-konvencija>; <http://vgosau.kiev.ua/novynu/zvernennya/1129-zvernennya-skobeleva>); сайт газети «Урядовий кур'єр» (<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zahistiti-skarbi-ukrayini/>); рекламно-новостная Лента (<https://lenta.vn.ua/news/article/311573/-Украдена-історія-Як-чорні-археологи-шкодять-історичній-спадщині->); вебсайт «Укрінформ» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3655159-z-ukraini-namagalisa-nezakonno-vivezti-artefakti-davnoruskij-casiv.html>; <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3135047-skifskij-kurgan-namikolaiivsini-mkip-zaklikae-pokarati-cornih-kopaciv.html>).

Д. Волошин, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Законодавче регулювання спам-розсилок, холодних дзвінків з рекламою та продакт-плейсменту: захист споживачів у цифровому світі

У сучасному цифровому світі споживачі все частіше зіштовхуються з надокучливими спам-розсилками та холодними дзвінками, які пропонують різноманітні товари та послуги. Цей тип реклами створює незручності для споживачів, порушує їх приватність, а відтак, формується запит, нехай і не нагальний, але стабільний, на обмеження такої рекламної діяльності. Такий захист від нав'язливого рекламного інформування існує у низці країн і має бути запроваджений найближчим часом і в Україні згідно із Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про рекламу” щодо імплементації норм європейського законодавства у національне законодавство України шляхом імплементації окремих положень acquis ЄС у сфері аудіовізуальної реклами (Європейської конвенції про транскордонне телебачення, Директиви Європейського парламенту та Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіа послуги від 10 березня 2010 р. зі змінами, внесеними Директивою (ЄС) 2018/1808 від 14 листопада 2018 р.) та до деяких інших законів» (реєстр. № 9206 від 13.04.2023 р.).

Метою законопроекту, як зазначається в тексті документа, є удосконалення системи

правових норм, спрямованих на регулювання правовідносин у сфері реклами з урахуванням принципу технологічної нейтральності, а також виконання Україною зобов'язань перед європейськими партнерами та імплементація норм європейського законодавства у національне, зокрема, окремих положень acquis ЄС у сфері аудіовізуальної реклами. Прийняття законопроекту має створити необхідні сучасні європейські умови для забезпечення повного й належного захисту інтересів споживачів, а також захистити рекламний ринок України від негативного впливу ззовні, передусім – через недобросовісні практики поширення в Україні реклами з боку іноземних суб'єктів, які мають прямий чи опосередкований зв'язок із державою агресором.

Закон передбачає заборону інформування громадян про товари та послуги поза їхнім запитом (спам-дзвінки, і розсилання), а також врегулювання практики продакт-плейсменту – «вбудованої» реклами у кінофільми, серіали, передачі тощо.

Для подальшого аналізу згаданої теми потрібно визначити ключові терміни та поняття, зокрема такі як: спам-розсилка, холодні дзвінки та продакт-плейсмент.

Спам-розсилка і холодні дзвінки є формами небажаної комунікації, які зазвичай використовуються для розсилки непопереджених повідомлень або рекламних пропозицій людям, які не підписувалися на отримання такої інформації.

Зокрема, спам – це небажані повідомлення в будь-якій формі, які надсилаються у великій кількості. Найчастіше спам надсилається у формі комерційних електронних листів, надісланих на велику кількість адрес, а також через миттєві та текстові повідомлення (SMS), соціальні медіа або навіть голосову пошту. Такий вид реклами пов'язаний, серед іншого, і з проблемою приватності громадян: спамери використовують різні методи, щоб отримати адреси електронної пошти, включаючи покупку списків адрес, викрадання з вебсайтів або використання автоматизованих програм для генерації випадкових адрес.

Спам-розсилка може мати кілька шкідливих наслідків. По-перше, вона перенасичує вашу поштову скриньку, завантажуючи її непотрібними повідомленнями, що може спричинити втрату важливих листів або затримку в їх отриманні. Крім того, спам може містити шкідливі посилання або вкладення, які можуть використовуватися для злочинних дій, таких як крадіжка особистих даних або інсталяція шкідливого програмного забезпечення на ваш пристрій.

Один із найбільш поширених способів розповсюдження небажаного контенту – використання ботнет-мереж, великої кількості інфікованих «зомбі» пристроїв. Іноді так звані «листи щастя» (повідомлення із закликом поширити його серед друзів, обіцяючи за це гроші/здоров'я/кохання чи навпаки невдачі) та інтернет-розіграші також вважаються спамом, хоча вони і відрізняються тим, що найчастіше надсилаються з добрими намірами.

Холодні дзвінки (англ. cold calls) – рекламні телефонні дзвінки до потенційних клієнтів, які здійснюються торговельними компаніями з метою налагодження співпраці з ними. Дзвінки робляться без попередньої домовленості, виключно з ініціативи продавця. Основна ціль таких дзвінків полягає у зборі відомостей

про потенційних покупців, інформування їх про вигоди придбання певного продукту або послуги і, в багатьох випадках, призначенні зустрічі. У цілому, холодні дзвінки можуть бути неприємними для користувачів як нав'язана комунікація.

Законодавство щодо холодних дзвінків (з метою реклами або продажу товарів та послуг з ініціативи рекламодавця, без запиту на інформацію від покупця) варіюється в різних країнах. Головна мета такого законодавства – захист прав споживачів і забезпечення їх приватності, а також боротьба з небажаними телефонними дзвінками. У ряді країн існують загальні положення та правила, які обмежують холодні дзвінки.

У США регулювання холодних дзвінків головним чином здійснюється за допомогою Закону про телефонну спам-боротьбу (Telephone Consumer Protection Act, TCPA). Цей Закон обмежує небажані телефонні дзвінки та автоматичні повідомлення без згоди абонента. Він встановлює вимоги до дозволів, ідентифікації номера та можливостей відписки від отримання подібних дзвінків.

Також регулювання холодних дзвінків здійснюється за допомогою Національного реєстру «Не турбувати» (National Do Not Call Registry), який дозволяє абонентам зареєструватися, щоб відмовитися від отримання холодних дзвінків від продавців і маркетологів. Компанії зобов'язані дотримуватися цього реєстру та не здійснювати дзвінки споживачам, які внесені до нього.

У Великобританії споживач має певні права, які можуть допомогти йому блокувати настирливі дзвінки. Рекламодавець зобов'язаний враховувати відмову від такого інформування, висловлену клієнтом. Навіть якщо абонент отримує дзвінки, що надходять з інших країн, Закон застосовується в тому ж порядку, поки організації дзвонять від імені компаній, зареєстрованих у Великобританії. Якщо абонент все ще стикається з надокучливими дзвінками, тоді він може звернутися в Управління комісара за допомогою. Установа допоможе регулюючим органам зібрати більше інформації й найкращим чином

впливати на компанії, які здійснюють холодні дзвінки. Також телемаркетологам заборонено дзвонити абонентам Великобританії в неділю, святкові дні та до дев'ятої ранку або після восьмої години вечора в будні дні.

Кодекс Нідерландів визначає години, у які можна проводити телемаркетинг: у робочі дні з 9:00 до 22:00, у суботу з 10:00 до 16:00. Також холодні дзвінки не дозволені в неділю. З 1 липня 2021 р. в Нідерландах набрали чинності нові правила телемаркетингу що визначають умови, при яких компанії можуть дзвонити споживачам з комерційною пропозицією. Новий Закон про телекомунікації передбачає перехідний Закон для контактних даних, зібраних до внесення поправок до Закону. Це означає, що відправник може продовжувати використовувати ці контактні дані, зібрані до вступу в силу Закону, навіть якщо він не надав кінцевому користувачеві можливість заперечити у момент збору.

В Австралії був створений національний реєстр Do.Not.callRegibter, який допомагає абонентам запобігати небажаним дзвінкам. Реєстрація номера домашнього або мобільного телефону безкоштовна. Якщо абонент вже додав свій номер телефону в реєстр, але як і раніше отримує багато небажаних дзвінків, швидше за все, це дзвінки від шахраїв. Абоненту рекомендується прочитати інформацію про блокування небажаних дзвінків, щоб дізнатися що з ними робити. Якщо абонент відповів на один із таких дзвінків, за правилами рекомендується також повісити трубку й повідомити про дзвінок в FTC.

Крім цього, телемаркетологам в Австралії заборонено дзвонити абонентам у неділю або у святкові дні до дев'ятої ранку або після восьмої години вечора по буднях, та до дев'ятої ранку або після п'ятої години вечора в суботу.

Продакт-плейсмент (Product placement) – це рекламний метод просування товарів і послуг компанії, коли продукти або бренди «вписуються» в контент способом, що виглядає природним і органічним для сюжету або сцени. Наприклад, персонаж може використовувати або згадувати в розмові впізнаваний товар конкретного бренду; присутність у кадрі товару

чи знаку бренду також відноситься до цього виду просування та реклами.

Продакт-плейсмент є ефективним засобом, оскільки дає змогу досягти цільової аудиторії безпосередньо в контексті, який сприймається як більш автентичний і непомітний для рекламного спаму. Він може створювати позитивні асоціації з продуктом або брендом та спонукати глядачів або гравців до купівлі чи споживання.

Також продакт-плейсмент широко використовується в розважальній індустрії, спортивних подіях і реаліті-шоу. Це можуть бути платні угоди між компаніями і продуцентами медіа-контенту, або безкоштовні спонсорські угоди, коли продукти або бренди розміщуються з метою взаємовигідної промоції. Найбільш популярним продакт-плейсмент нині є в кулінарних шоу та прогнозах погоди, які робляться саме під нього. У таких проектах досить часто декорації виконуються під спонсора, або ж його продукція з'являється в кожному випуску – це і кухонна техніка, і окремі продукти, з яких готуються різні страви.

Хоча продакт-плейсмент може бути ефективним інструментом маркетингу, він також може призвести до негативного сприйняття споживачами. Зважаючи на його комерційний і медійний ефект, зазвичай, продакт-плейсмент регулюється законами або кодексами відповідної країни.

Наприклад, у Європейському Союзі гармонізація національного законодавства щодо всіх аудіовізуальних засобів масової інформації регулюється Директивою 2010/13/ЄС про координацію певних положень, встановлених законами, нормативно-правовими або адміністративними актами в державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги – ДАВМП). Комерційний зв'язок є галуззю, яка регулюється ДАВМП. Директива ухвалена з урахуванням Європейської конвенції про транскордонне телебачення Ради Європи.

Зокрема, у цьому документі продакт-плейсмент визначається як особлива форма аудіовізуальної комунікації через використання образу або згадок про продукцію, послугу чи

його товарний знак, таким чином, щоб він міг бути розпізнаний, із виплатою нагороди чи аналогічної компенсації. Однак його зміст не має впливати на незалежність ЗМІ. Також продакт-плейсмент не має на пряму впливати на придбання товару чи послуги, наприклад, через використання прямих рекламних слоганів. І ще одна не менш важлива деталь, споживач має бути поінформований про наявність продакт-плейсменту на початку та в кінці програми. Правомірним продакт-плейсмент є, зокрема, у розважальних та спортивних програмах, але подібна реклама не може з'являтися в дитячих програмах, популяризувати тютюнові марки, медичні товари та способи лікування. Також у новинах не дозволено використовувати жодного спонсорства і, відповідно, відвертих логотипів чи аксесуарів тієї чи іншої торгової марки.

Законодавче регулювання продакт-плейсменту в США базується на кількох законодавчих актах та нормах, які контролюють спонсорські вміщення товарів та послуг у різних медіа-каналах.

Основними законодавчими актами, які регулюють продакт-плейсмент у США, є: Закон про комунікації з 1934 р. (Communications Act of 1934), Федеральна комісія зв'язку США (Federal Communications Commission, FCC), Закон про торговельні практики США (Lanham Act), Закон про зв'язок з глядачем та слухачем (Communications Viewer and Listener Protection Act). Так, зокрема, Федеральна комісія з торгівлі (Federal Trade Commission) встановлює вимоги до позначення рекламного характеру продакт-плейсменту. Згідно з цими вимогами, якщо відео чи інший медіаконтент містить рекламний продакт-плейсмент, то це повинно бути чітко позначено, щоб споживачі могли розрізнити між рекламою та реальним контентом.

Ці законодавчі акти та органи контролюють спонсорські вміщення, щоб запобігти обману споживачів і забезпечити відповідність етичним стандартам у рекламі. Продакт-плейсмент може бути дозволений, але повинен відповідати встановленим вимогам та бути чітко ідентифікованим для глядачів або слухачів. Це допомагає зберегти довіру споживачів у рекламну індустрію та захистити їх інтереси.

Раніше в практиці продакт-плейсменту США рекламисти активно інтегрували приховану рекламу в кінофільми. Але нині, за інформацією The New York Times, низка інших регіональних американських телеканалів, у тому числі в Сіетлі, Чикаго і Нью-Йорку, також погодилися використовувати продакт-плейсмент у своїх ранкових новинах. The New York Times зазначає, що телеканали погоджуються на нові пропозиції, щоби зупинити відтік рекламодавців в інтернет. Наприклад, американський канал Fox 5 News (Лас-Вегас) дозволив рекламистам використовувати продакт-плейсмент у новинних програмах: перед ведучими ранкових новин Дж. Фейнбергом і М. Джексоном стояли паперові склянки із холодною кавою з McDonald's.

Законодавство щодо продакт-плейсменту в Німеччині регулюється Кодексом внутрішньої реклами (Rundfunkstaatsvertrag) та Законом про телебачення та телемедіа (Telemediengesetz). Німецький Закон про рекламу виділяє окремо рекламу та телемагазини, а також дає чітке визначення прихованої реклами: «Прихована реклама – це згадка або представлення продуктів, послуг, імен чи торгових марок, або ж діяльності виробника чи постачальника послуг, присутні у програмах із рекламними цілями та які можуть ввести аудиторію в оману щодо їх справжньої мети». Чітко прописано: згадка про товари або виробника з метою їх реклами або введення споживача в оману – це прихована реклама. Прихована реклама за німецьким Законом – це те, що в Україні дістало назву «комерційної джинси». Бренд може з'являтися на екрані за режисерським задумом, якщо того вимагає сюжет, але не з рекламною метою. У випадку спірних ситуацій (яких виникає багато) істину встановлює суд.

Згідно з німецьким законодавством, виробники, рекламодавці та телекомпанії зобов'язані повідомляти про продакт-плейсмент у програмах або фільмах. Інформація про продакт-плейсмент має бути зрозумілою для глядачів або аудиторії, і вона повинна бути надрукована або звучати перед початком, під час або після програми. Глядачі повинні мати можливість розпізнати, що товар або бренд були показані з комерційною метою.

Також телекомпанії повинні інформувати своїх глядачів або аудиторію про відомості, пов'язані з продакт-плейсментом, такі як назва бренду, тип товару або послуги, а також рекламодавця або виробника. Крім того, використання продакт-плейсменту можливе тільки за дозволом рекламодавця або виробника.

У випадку продакт-плейсменту в дитячому контенті (такому як мультфільми) існують додаткові обмеження. Такий продакт-плейсмент допускається лише за умови, що не сприяє неадекватному споживанню товару або виклику небезпеки для дітей.

Продакт-плейсмент повинен бути зрозумілим та об'єктивним і не може викликати плутанину між рекламою та власним вмістом програми. Крім того, виробники програм повинні дотримуватися принципу розумної співвідносності між кількістю і характером продакт-плейсменту та загальною тривалістю програми.

У Франції регулювання продакт-плейсменту проводиться згідно зі статтею 20-1 Закону про свободу комунікації 1986 р. (loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986). Згідно з цим Законом, продакт-плейсмент допускається, але повинен дотримуватися певних обмежень і вимог.

Основні принципи регулювання продакт-плейсменту у Франції такі:

□ прозорість: глядачі повинні бути інформовані про використання продакт-плейсменту в змісті програми. Причина та характеристики використання повинні бути ясними та відповідати загальним інтересам аудиторії;

□ недискримінація: використання продакт-плейсменту не повинно спричиняти дискримінацію між різними брендами або послугами;

□ суспільний інтерес: використання продакт-плейсменту повинно враховувати загальний інтерес глядачів та не завдавати шкоди їхній естетиці, незалежності або іншим цінностям;

□ ідентифікація: якщо використання продакт-плейсменту призводить до розпізнавання бренду або продукту, це

повинно бути зроблено таким чином, щоб було зрозуміло, що це реклама або спонсорський внесок.

Отже, боротьба зі спам-розсилками, холодними дзвінками та нав'язливим продакт-плейсментом є важливим завданням для законодавчих органів різних країн. Законодавче регулювання в цих галузях допомагає захистити споживачів від небажаної комунікації, зберегти їх приватність та забезпечити справедливую конкуренцію. Законодавство є важливим інструментом, який відображає потреби та інтереси суспільства в цифровій ері, сприяючи розвитку екосистеми, яка користується довірою та підтримкою споживачів. Наслідуючи норми та правила, встановлені відповідними органами, ми можемо створити електронне та медійне середовище, яке сприятиме якості комунікації та захисту прав споживачів. Тому прийняття Верховною Радою України євроінтеграційного Закону «Про внесення змін до Закону України “Про рекламу”» сприяє забезпеченню повного і належного захисту інтересів споживачів, а також захисту рекламного ринку України від негативного впливу ззовні, передусім – через недобросовісні практики поширення в Україні реклами з боку іноземних суб'єктів, які головним чином мають прямий чи опосередкований зв'язок з державою агресором (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний сайт Вищої школи адвокатури НААУ ([https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41772](https://www.hsa.org.ua/blog/reformuvannia-reklamnogo-rinku-verhovnara-da-ukrayini-priiniala-jevrointegracii-zakon; Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про рекламу» (<a href=)); Офіційний вебсайт міста Дніпро «056» (<https://www.056.ua/news/3603945/v-ukraini-zaboronat-spam-rozsilki-ta-holodni-dzvinki-z-reklamou>); Офіційний вебсайт Інтернет порталу «Eset. Progress. Protected» (<https://www.eset.com/ua/support/information/entsiklopediya-ugroz/spam/>); Офіційний вебсайт новинного порталу «Comments.ua» ([18](https://money.comments.ua/ua/news/economy/v-ukraini-mozhut-zaboroniti-spam-rozsilki-ta-holodni-</i></p></div><div data-bbox=)*

*dzvinki-713536.html); Офіційний вебсайт Інтернет порталу «Termin.in.ua» (<https://termin.in.ua/prodakt-pleysment/>); Офіційний вебсайт Інтернет порталу «Детектор медіа» (<https://detector.media/rinok/article/45733/2009-05-22-prodakt-pleysment-yavyshche-yake-kozhen-rozumiiie-po-svoiemu/>, [*prodakt-pleysment/*, <https://detector.media/rinok/article/42261/2008-11-27-nimechchyna-syла-zakonu-vs-syла-groshey/>\); Офіційний вебсайт Державної служби з розповсюдження закону \(Франція\) \(<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000512205>\); Офіційний вебсайт Інтернет порталу «Voiptime.net» \(<https://www.voiptime.net/uk/does-cold-calling-really-work-uk.html>\).](https://detector.media/withoutsection/article/39580/2008-07-23-v-amerykanskyykh-telenovynakh-zyavytysya-</i></p>
</div>
<div data-bbox=)*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті Укрінформ

Про автора: Олег Кулініч, народний депутат України, голова депутатської групи “Довіра”

Лондонська конференція: результати і “домашні завдання” для України

21-22 червня у Лондоні відбулася Конференція з відновлення України, у якій взяла участь і українська парламентська делегація. Перебуваючи в її складі, можу констатувати – цей захід справді має надзвичайну вагу для української економіки, інфраструктури, соціальної сфери. І обіцяні нашими партнерами кошти зможуть як влити “свіжу кров” в українську економіку, так і допомогти відбудувати конкретні інфраструктурні об’єкти. Та потрібно зважати, що для реалізації цих планів Україні необхідно виконати не одне “домашнє завдання”. І роль парламенту тут є ключовою.

Ми цілком усвідомлюємо, що успіх процесу відновлення залежить не тільки від самого фінансування, а й від нашої здатності забезпечити прозорість, відповідальність та ефективне використання ресурсів. А, це, в першу чергу, стосується удосконалення законодавчих основ та встановлення прогресивних прозорих механізмів залучення та використання коштів. Окрім того, на моє переконання, важливо забезпечити, щоб фінансування було спрямоване саме на сектори, які мають найбільший вплив на соціальне відновлення та сталий розвиток. Умовно кажучи – кошти

мають піти не на “проїдання”, а на системний перезапуск економіки країни.

РОЛЬ ПАРЛАМЕНТУ – НЕ ЛИШЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Наразі український парламент готовий брати найбільш активну участь й у діалозі з міжнародними фінансовими установами, і співпрацювати з ними у плануванні та оцінці ефективності законодавчих ініціатив, які прямо чи опосередковано стосуються сфери відновлення. У цьому контексті Верховна Рада готова ефективно забезпечити і контрольну функцію – зокрема, щодо реалізації проєктів, ефективного використання коштів та додержання встановлених законодавчих стандартів.

Попереду ще багато роботи саме в законодавчому аспекті, адже вкрай важливо, щоб партнери не сумнівалися – кожен вкладений долар, євро чи фунт не просто будуть використані ефективно, а направлятимуться на тривале стратегічне зростання нашої економіки. А іноземні інвестори, які захочуть прийти в Україну – отримають тут європейський законодавчий базис, прозорі правила гри, страхування воєнних ризиків та урядові гарантії.

Згідно з офіційним текстом заяви урядів України та Великобританії, а також усіх організаторів конференції з відновлення України в Лондоні, маємо наступні ключові

* Збережено стиль і граматику оригіналу

меседжі. Вони значно розширюють, а також наповнюють конкретним змістом і цифрами низку наших базових домовленостей, які були досягнуті з європейськими партнерами минулоріч у швейцарському Лугано.

ФІНАНСОВА ДОПОМОГА: СКІЛЬКИ І ЗВІДКИ

Партнери погодилися надати Україні додаткові 60 млрд доларів для задоволення потреб у відновленні та реконструкції. Так, Євросоюз оголосив про нову багаторічну фінансову підтримку в обсязі до 50 млрд євро. США зобов'язалися надати додаткової допомоги у розмірі 1,3 млрд доларів, включаючи 675 млн доларів на модернізацію критичної інфраструктури. Великобританія, у свою чергу, оголосила про надання гарантій 3 млрд доларів для підтримки додаткового кредитування від Світового банку до 2027 року. А також – про надання підтримки в розмірі 240 млн фунтів на невідкладні потреби. Швейцарія має надати додаткову підтримку у розмірі 1,5 млрд швейцарських франків до 2027 року.

Більше того, майже 500 глобальних підприємств з загальною вартістю понад 5,2 трлн доларів з 42 країн та представники 21 сектору економіки вже підписали так званий Український бізнес-компакт (коаліція інвестицій в Україну *Ukraine business compact*), взявши на себе зобов'язання підтримати відновлення нашої країни. Підприємства з усього світу погодилися співпрацювати з Україною для реалізації її великого потенціалу в пріоритетних секторах, включаючи енергетику, технології, інфраструктуру та фінанси.

Так, Сполучене Королівство та Україна запустили нову цифрову платформу для того, аби “зконектити” бізнес-проекти між собою. Вона працюватиме вже з цього часу, і це триватиме щонайменше до наступної конференції з питань відновлення України URC24 в Німеччині, поки не будуть прийняті нові рішення для запуску чергових ініціатив «бізнес-бізнесу».

СПРИЯТЛИВІ ФАКТОРИ ДЛЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Наразі однією з ключових вимог бізнесу, які спільно мають задовольнити український

уряд та його міжнародні партнери, є попит щодо розширення комерційного страхування в Україні. Адже ризики для бізнесу справді значні, і це всім зрозуміло. На Конференції була запроваджена так звана Лондонська модель страхування воєнних ризиків. Зокрема, партнери оголосили про підтримку Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій (MIGA) із групи Світового банку. Воно, у свою чергу, буде надавати допомогу Трастовому фонду підтримки реконструкції та економіки України. При цьому Велика Британія заявила про внесок до 20 млн фунтів стерлінгів на зазначені цілі, на додачу до внеску Японії у розмірі 23 млн доларів.

Про розробку своєї пілотної програми страхування воєнних ризиків оголосив і Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD). Уряд України, у свою чергу, зобов'язався покращити обмін інформацією зі страховою галуззю.

Наразі підтримці бюджетних потреб країни суттєво сприяє продовження програми Міжнародного валютного фонду на 15,6 млрд доларів. Водночас, G7 та європейські фінансові інституції запустили нову Інвестиційну платформу для України у співпраці з ЄБРР. Важлива угода підписана і між Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), Міжнародною корпорацією розвитку США (USDFC) та British Investment International. Заявлено і про гарантії з метою підтримки малого та середнього бізнесу. Всі ці домовленості стануть для нас особливо важливі тоді, коли все це запрацює в комплексі.

Бачення повоєнного відновлення з нашими партнерами збігається у тому, що довгострокову відбудову України у перспективі мусить оплатити росія. Тож створення Міжнародного реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України, а також – Спеціальної робочої групи щодо використання заморожених російських активів, мають стати базовими інструментами на цьому шляху. G7 та європейські партнери і зараз продовжують досліджувати всі законні шляхи, щоб забезпечити використання підсанкційних російських активів на відбудову України.

НЕ ПРОСТО ВІДБУДУВАТИ, А ПОКРАЩИТИ

Згідно з підсумковим документом Конференції, кінцева мета України це не просто відновлення того, що було, а побудова сучасної, інноваційної, “зеленої” економіки, наближеної до Єдиного ринку ЄС. Тим більше, це вкрай актуально для нас після отримання Україною кандидатства на вступ до Євросоюзу. Адже цей шлях ми повинні пройти так чи інакше.

Тож уряди країн G7 за результатами Конференції зобов'язалися розробити нове Партнерство з чистої енергетики з Україною. США тим часом з цією метою оголосили про виділення 520 млн доларів для модернізації енергетичної мережі України. Окрім того, партнери України оголосили про нові інвестиції в Програму дій з економічної стійкості Міжнародного фінансового співробітництва.

Конференція запустила Фонд викликів у сфері зелених інновацій InnovateUkraine, щоб прискорити інновації в галузі низьковуглецевої доступної енергетики. Енергетична ініціатива України, у свою чергу, буде запущена для прискорення відновлення енергетичного сектора, який значно постраждав від цілеспрямованих атак РФ.

На черзі також – нові технологічні партнерства, адже партнери високо оцінюють технологічний потенціал України. Наприклад, це стосується проекту TechBridge між Великою Британією та Україною для сприяння інвестиціям і підтримці талантів. У світі визнають, що Україна продемонструвала своє лідерство в електронному урядуванні, цифровій трансформації та наданні ефективних цифрових послуг.

ПОЗИТИВНІ ОЦІНКИ НЕ ПОВИННІ РОЗСЛАБЛЯТИ

Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн зазначила, що «Україна прискорила свою програму реформ зі швидкістю та рішучістю, які вражають». На Лондонській конференції також привітали прогрес України щодо виконання семи рекомендацій, які були надані нашій країні при отриманні статусу кандидата на членство в Євросоюзі. Але позитивні оцінки маємо розглядати як аванс, який потрібно виправдати

ретельною роботою в царині законодавства, імплементації міжнародних договорів, зміцнення ключових антикорупційних та судових інституцій, прогресом у боротьбі з корупцією та відмиванням коштів. ЄС обов'язково буде оцінювати наш подальший шлях до забезпечення відкритої конкуренції, зниження бар'єрів для входу на ринки та, що особливо важливо, руху до справедливого і неупередженого судочинства та регуляторних процедур.

Наступна Конференція з відновлення України пройде у Німеччині у 2024 році, базуючись на досягненнях Лугано та Лондона. Але до того часу Україні потрібно пройти значний шлях змін в умовах триваючої повномасштабної війни. Це завдання не буде легким, але певен, що ми його виконаємо (<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3729563-londonska-konferencia-rezultati-i-domasni-zavdanna-dla-ukraini.html>). – 2023. – 29.06).

Блог на сайті ZAXID.NET

Про автора: Юлія Цимбал, керівниця освітньої команди Львівського ІТ Кластера

Які виклики чекають тех-освіту в новому навчальному році

Повномасштабна війна Росії проти України має наслідки для кожної сфери. Українська тех-освіта – не виняток. Наша освітня команда постійно перебуває в тісному контакті з освітніми експертами, представниками освітнього середовища та відповідними установами, адже понад 7 років ми оновлюємо бакалаврські програми у чотирьох університетах Львова. Спільно з ІТ-компаніями ми модернізували та запустили 19 бакалаврських освітніх програм, на яких наразі навчається понад 4500 студентів. На другий рік повномасштабного вторгнення ми бачимо низку викликів, з якими зіштовхнулася тех-освіта. Їх розуміння – перший крок до пошуку рішень та їхнього втілення.

Міграція та втрата людського капіталу

Згідно з даними Міністерства освіти і науки, за 2022 рік школи видали майже

226 000 свідоцтв про здобуття загальної середньої освіти. На бакалаврат до українських університетів зарахували понад 172 000 випускників. Звичайно, ми не можемо стверджувати, що усі, хто не пішов навчатися в українські університети, зробили це через повномасштабний наступ. Але для значної кількості абітурієнтів війна стала дуже вагомою причиною обрати закордонний виш.

Цьогоріч ситуація може повторитися. На початку травня U-Report у партнерстві з «Вокс Україна» провели онлайн опитування серед випускників. Підлітків серед іншого запитували, чи будуть вони залишатися в Україні після закінчення школи. Близько 40% опитаних розповіли, що хочуть виїхати для навчання закордон, а 10% з них поділилися, що повертатися після отримання освіти до України не планують.

Водночас, саме на тех-сферу покладають великі надії у відновленні України після перемоги. З профільних міністерств вже звучать думки, що ІТ стане драйвером повоєнної відбудови. Саме тому нам вже потрібно працювати над тим, щоб українська молодь залишалася вдома.

Ускладнений виїзд за кордон для студентів

У роз'ясненні Державної прикордонної служби йдеться, що студенти, аспіранти та докторанти, які навчаються на денній або дуальній формі навчання, не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Але виїжджати за кордон права вони не мають.

Українська ІТ-сфера тісно пов'язана зі світовою, адже основні замовники послуг для компаній – це бізнеси з США та Європи. Більшість студентів після завершення навчання будуть працювати у змішаних командах, спілкуватися з іноземними клієнтами. Тому важливо, щоб вони мали можливість брати участь в програмах обміну, наприклад Erasmus+, академічних мобільностях, їздити на студентські конференції тощо.

Це допоможе не допустити ситуації, де українська освіта опиниться у вакуумі і не буде встигати за світовими тенденціями та змінами. А також сприятиме знайомству учнів та викладачів з різноманітними робочими методологіями та підходами до розв'язання завдань, вивченню

нових технологій і впровадження їх у власну практику, розширенню професійного кола спілкування. Усе це в комплексі буде сприяти покращенню якості освіти та її розвитку.

Інновації не створюються в онлайні

Ще один виклик – це необхідність повернення студентів до очного навчання. Так, онлайн має свої переваги, але, на жаль, якість такої освіти поки що під питанням. Крім того, офлайн-формат дозволяє студентам брати участь у практичних заняттях, проводити лабораторні роботи та експерименти, що сприяє розвитку їх практичних навичок.

Особливо актуально це для студентів hardware-спеціальностей. Навчити їх паяти плати та складати схеми через екран монітору – задача не з простих. Важливим є і прямий контакт студентів з викладачами, однолітками та менторами. Без цієї синергії майже неможлива поява нових ідей, стартапів та продуктів. Крім того, соціалізація сприяє розвитку м'яких навичок, які необхідні для подальшої кар'єри.

Саме тому потрібно активно працювати над облаштуванням необхідних умов навчання для студентів. Університети повинні стати центрами незламності з безперебійним інтернетом, світлом, водою і, звичайно ж, комфортними укриттями.

Минулого року у Львові для першокурсників впровадили офлайн-форму навчання в університетах. За нашими спостереженнями, це позитивно вплинуло на адаптацію студентів та на їхні успіхи в навчанні. У Кластері ми переконані, що взаємодія зі студентами, які лише розпочинають свій шлях в ІТ, є однією з ключових. Потрібно зацікавити підлітків майбутнім фахом. Саме з першокурсниками фахівці компаній кластера взаємодіють впродовж семестру чи цілого навчального року, допомагають студентам розвивати власні практичні проекти.

Нестача робочих місць для випускників

У 2021 році активно говорили про необхідність реформування тех-освіти в Україні. Тоді причиною таких розмов була нестача спеціалістів на ринку, який ріс з шаленою швидкістю. За словами Мінцифри, вищі навчальні заклади випускали

20 тисяч бакалаврів на рік, у той час як індустрія потребувала щороку від 50 тисяч. Повномасштабна війна кардинально змінила ситуацію. Через регулярні масовані удари росії по Україні та її критичній інфраструктурі, іноземні клієнти почали обережніше наймати на проєкти розробників в Україні. Особливо важко знайти роботу «junior» спеціалістам, адже закордонні замовники радше нададуть перевагу фахівцям «middle» та «senior» кваліфікації.

Станом на кінець червня на найбільшому маркетплейсі для розробників Djinni було 520 вакансій для кандидатів без досвіду. Звичайно, ці дані не репрезентують поточної потреби тех-компаній у випускниках університетів. Водночас, завдяки ним ми можемо зрозуміти ситуацію на ринку для початківців.

Це дає нам розуміння актуальних потреб ринку і того, як адаптувати навчальні бакалаврські програми під них. З досвіду компаній-учасниць Кластера ми знаємо, що більшість великих бізнесів змушені створювати школи чи академії на базі власних офісів. Це було необхідно, щоб закрити прогалини у знаннях майбутніх працівників, перш ніж вони почнуть роботу над своїм першим проєктом. А це додаткові витрати та час для тех-компанії.

Рішенням може стати залучення спеціалістів з IT-компаній до модернізації програм. Кластер має таку практику і ми спостерігаємо результати такого підходу: практики з IT залучені до менторства та викладання, кураторства студентських проєктів. Це дозволяє компаніям залучати найперспективніших студентів до своїх команд ще під час навчання. А студенти закінчують ВНЗ щонайменше на рівні strong junior, а не trainee.

Крім того, варто фокусуватися на тому, щоб розвивати підприємницькі навички студентів вже під час навчання. На бакалаврських програмах, які підтримує Кластер, студенти спільно з менторами з IT-компаній створюють власні проєкти, які мають шанси перерости в справжні стартапи. Цього року ми також почали працювати над створенням Дослідного центру для студентів інженерних спеціальностей у Львові. Цей проєкт вже підтримало

Міністерство освіти та науки. У Центрі студенти та науковці зможуть додатково вчитися, працювати над створенням власних проєктів та стартапів, слухати лекції та розвивати навички ведення бізнесу. Для цього там будуть створені лабораторії для міжсекторальних досліджень. Це буде місце, у якому ми прагнемо об'єднати усіх стейкхолдерів: студентів, викладачів, представників компаній, владу міста та партнерів. МОН та Кластер сподіваються, що Центр у Львові буде пілотним проєктом, який вдасться масштабувати і на інші міста України (https://zaxid.net/yaki_vikliki_chekayut_teh_osvitu_v_novomu_navchalnomu_rotsi_n1566781). – 2023. – 4.07).

Блог на сайті Цензор.НЕТ

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Детальний звіт про роботу парламенту за 29-30 червня: про що кожен із усіх 53 прийнятих законопроєктів

30 червня 2023:

Законом 9440, прийнятим в цілому, продовжили можливість роботи комітетів Верховної Ради в режимі відеоконференції на період дії воєнного стану + 30 днів.

Євроінтеграційним законом 8290, прийнятим в цілому, дозволили виробникам кормів використовувати зареєстровані в ЄС кормові добавки без додаткових витрат на процедури держреєстрації, забезпечили результативний держконтроль, надали споживачу більший доступ до інформації про якість харчових продуктів шляхом встановлення чітких та прозорих вимог до маркування та обігу харчових продуктів, спростили умови діяльності для малих виробників, діджиталізували адміністративні процеси та реєстрацію через Портал Дія.

Законопроєктом 8139-д, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували звільнити від ввізного мита морські судна для використання як пошуково-рятувальні одиниці з метою виконання міжнародних договорів

України в сфері охорони людського життя на морі, а також запасні частини та агрегати таких суден, спорядження, оснащення та обладнання пошуково-рятувальних команд таких суден, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, крім ввезених з території держави-окупанта (агресора).

Законопроектом 8176, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували звільнити від ПДВ імпорт морських суден та літальних апаратів для використання як пошуково-рятувальні одиниці з метою виконання міжнародних договорів України в сфері охорони людського життя на морі, а також запасні частини та агрегати таких суден та літальних апаратів, спорядження, оснащення та обладнання відповідних пошуково-рятувальних команд, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, крім ввезених з території держави-окупанта (агресора).

Законом 8401, прийнятим в цілому, з 01 серпня 2023 року припинили дію норм щодо можливості для ФОПів та юридичних осіб протягом воєнного стану бути платниками єдиного податку у розмірі 2 % від суми доходу, надавши право платнику подати заяву із визначенням системи оподаткування, на яку він переходить (без такої заяви відбудеться автоматичне переведення на систему до обрання 2% ЄП), а з 1 жовтня скасували мораторій на проведення перевірок для підакцизних товарів (алкоголь, тютюн, паливо), грального бізнесу та фінансових послуг, а також відновили відповідальність за порушення у сфері застосування РРО (крім прифронтових територій) – цей закон – вимога МВФ і умова для надання 115 млрд дол.

Законом 9011-д, прийнятим в цілому, вдосконалили механізм видачі, використання та припинення дії гарантій походження електричної енергії (e/e), виробленої з відновлюваних джерел енергії, врегулювали можливість виходу суб'єктів господарювання з балансуєючої групи гарантованого покупця з компенсацією різниці вартості e/e між «зеленим тарифом» та ринковою ціною, удосконалили модель проведення аукціонів з розподілу квот на «зелену» e/e.

29 червня 2023:

Законом 9165, прийнятим в цілому, передали 2 млрд грн від Держфонду регіонального розвитку (розпорядник – Мінвідновлення) до Міноборони на розвиток, закупівлю та модернізацію озброєння, військової техніки, засобів та обладнання.

Законопроектом 9111, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували уповноважити Уряд встановлювати спрощений порядок обліку, звітування, реєстрації та визнання товарів гуманітарною допомогою, у т.ч. за декларативним принципом, розширити підстави та перелік отримувачів та набувачів гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, врегулювати статус завезених для потреб ЗСУ транспортних засобів як гуманітарної допомоги.

Законом 0205 вийшли з Угоди про формування Єдиного економічного простору, вчиненої 19.09.2003 у місті Ялта.

Законопроектом 9346-1, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували посилити відповідальність Мінфіну за збалансованість і обґрунтованість показників Держбюджету при внесенні змін до нього, відновити дію норм у 2023 – щодо випадків внесення змін до Держбюджету України, крім головних розпорядників сектору безпеки і оборони, а з 1.01.2024 – щодо розробки Стратегії управління державним боргом на середньостроковий період та складання Бюджетної декларації як документа середньострокового бюджетного планування, врегулювання можливості здійснення видатків на виплати за державними деривативами, встановлення у 2023–2028 рр. вимог щодо граничного обсягу держгарантій на підставі рішень Уряду (до 3% планових доходів загального фонду), на підставі міжнародних договорів України (в обсязі визначеному законом про Держбюджет).

Законом 8287, прийнятим в цілому, впровадили цифровий проєкт Е-акцизу – безпечну електронну акцизну марку з QR-кодом для алкоголю та тютюну, прозорої системи track and trace продукції від виробника до кінцевого споживача, а також інструменти

захисту економіки України від ухилення від оподаткування та захисту прав споживача завдяки можливості перевірити справжність та походження товарів через Дію.

Законопроектом 9042-1, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували визначити терміни: дитина, яка постраждала внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ проти України, депортація або насильницьке переміщення дитини, компенсація за шкоду життю та здоров'ю у зв'язку з агресією РФ, а також встановити систему заходів щодо соціальної підтримки постраждалих дітей, що включатиме соціальну, психологічну підтримку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які втратили годувальника, внутрішньо переміщених дітей, захист їх від усіх форм насильства, незаконного переміщення, вивезення та неповернення дітей з-за кордону, їх викрадення, торгівлі дітьми, виплату компенсації за шкоду життю та здоров'ю – за рахунок стягнення коштів з держави-агресора відповідно до принципів і норм міжнародного права.

Законом 0207, прийнятим у цілому, ратифікували Угоду між Україною та Європейським Союзом щодо участі України в програмі Європейського Союзу “Єдиний ринок” (2021 – 2027).

Законом 0198, прийнятим в цілому, ратифікували Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України в «Митниці» – Програмі ЄС для співробітництва в митній сфері.

Законом 0203, прийнятим у цілому, ратифікували Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу для співробітництва в галузі оподаткування «Fiscalis».

Євроінтеграційним законопроектом 8340, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували імплементувати актів ЄС, спрямованих на реалізацію Глави IV Санітарні та фітосанітарні заходи, зокрема, щодо запровадження моделі простежуваності щодо переміщення рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів (наприклад

грунту) у супроводі паспорту рослини, регулювання обігу та використання засобів захисту рослин з урахуванням Регламенту (ЄС) № 1107/2009 та Директиви 2009/128/ЄС.

Постановою 9371 на період дії воєнного стану в Україні + 30 днів уповноважили начальників Виноградівської сільської військової адміністрації Херсонського району та Скадовської міської військової адміністрації Херсонської області здійснювати повноваження відповідно сільської та міської рад, їх виконавчих комітетів та сільського/міського голів на відповідних територіях.

Євроінтеграційним законом 6516, прийнятим в цілому, вдосконалили підстави надання дозволу на імміграцію, визначили обставини, за яких факт перебування у шлюбі з громадянином України або іммігрантом не визнається підставою для надання цього дозволу, зменшили строк розгляду заяви про надання дозволу на імміграцію, уточнили наслідки вилучення посвідки на постійне проживання (примусове повернення чи примусове видворення особи), врегулювали отримання посвідки на постійне проживання особами, які неповнолітніми дітьми прибули в Україну разом зі своїми батьками і не могли мати паспорт громадянина ex-СРСР, але були прописані разом з батьками.

Законом 9199, прийнятим в цілому, доповнили підстави для встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України відповідно документом, що підтверджує участь особи у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ.

Законопроектом 9310, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували уповноважили органи місцевого самоврядування формувати фонди житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, у т.ч. шляхом викупу (придбання), оренди, будівництва житла, реконструкції будинків і гуртожитків, переобладнання нежитлових приміщень у житлові, передачі житла в комунальну або державну власність, капітального ремонту об'єктів житлового фонду, а також зняли часове обмеження на безоплатне тимчасове

проживання ВПО (за умови оплати вартості комунальних послуг) у період дії воєнного стану.

Законопроектом 9185, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували передбачити новий вид покарання за вчинення кримінального правопорушення «пробаційний нагляд» – обмеження прав і свобод засудженого із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства на строк 1-5 років, а також уточнити суть покарання у вигляді арешту – тримання засудженого військовослужбовця в умовах ізоляції на гауптвахті на строк 1-6 місяців із неможливістю його застосування до вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років, та до неповнолітніх.

Законом 9258, прийнятим в цілому, включили МВС, Нацполіцію та СБУ до переліку державних органів, виконання завдань яких класифікує авіацію як державну.

Законом 8292, прийнятим в цілому, на період воєнного стану + відбудовний період встановили можливість створення у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби секторів максимального рівня безпеки для відбування покарання засуджених до довічного позбавлення волі, врегулювали питання перебування у таборах для тримання військовополонених, засуджених до позбавлення волі на певний строк або довічного позбавлення волі, а також передбачили можливість створення у виправних колоніях секторів для відбування покарання засудженими неповнолітніми за умови забезпечення їх ізоляції від засуджених повнолітніх.

Законопроектом 9197, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували доповнити виключний перелік ухвал, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду, ухвалою про залишення без задоволення заяви про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень-відповідачем на виконання рішення суду.

Законом 0197, прийнятим в цілому, припинили дію Угоди між Україною та

Республікою Білорусь про взаємне забезпечення захисту державних секретів.

Законом 0189, прийнятим в цілому, прийняли Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі, Угода про субсидії у галузі рибальства.

Законом 0190, прийнятим в цілому, вийшли з Угоди про державну соціальну допомогу членам сімей військовослужбовців, загиблих в Афганістані та інших державах, в яких велися бойові дії.

Законом 9272, прийнятим в цілому, верифікували відомості про пацієнтів між електронною системою охорони здоров'я, Єдиним державним демографічним реєстром, Державним реєстром актів цивільного стану громадян та/або Державним реєстром фізичних осіб – платників податків з використанням системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів та використанням єдиної інформаційної системи МВС, а також уточнили умови проведення автоматизованої перевірки достовірності відповідної інформації та документів для подальшого здійснення оплати наданих медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів за програмою медичних гарантій.

Законом 0184, прийнятим в цілому, зупинили дію Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів та Протоколу про внесення змін і доповнень до Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів (щодо відносин України з рф та рб).

Законом 5762, прийнятим в цілому, спросили умови виробництва дистилятів суб'єктами малого підприємництва, спирт коньячний та плодовий, зерновий, винний і пивний дистиляти, дистилят виноградний спиртовий, інші спиртові дистиляти віднесли до спиртових дистилятів, встановили вимоги до їх виробництва та обігу, до матеріально-технічної бази малих виробництв дистилятів, надали право суб'єкту господарювання з ліцензією на виробництво спиртових дистилятів та спиртних напоїв здійснювати оптову

торгівлю спиртовими дистилатами власного виробництва, підставами для анулювання ліцензії визначили рішення суду про встановлення факту використання придбаних спиртових дистилатів/розливу у споживчу тару чи реалізацію придбаних спиртних напоїв або рішення суду про встановлення факту виробництва/реалізації малим виробництвом дистилатів в обсягах, що перевищує об'єм виробництва продукції.

Законом 8187, прийнятим в цілому, вдосконалили процедури управління оборонними ресурсами з урахуванням досвіду держав-членів НАТО і ЄС в частині застосування програмно-проектного менеджменту, визначення термінів «оборонні», «матеріальні», «фінансові», «людські», «інтелектуальні» ресурси у законі про оборону України, доповнили його новим розділом «Управління оборонними ресурсами», уповноважили Кабінет Міністрів визначати порядок управління оборонними ресурсами, а Міноборони – порядок обліку та звітності про наявність та якісний стан оборонних ресурсів.

Постановою 9360 обрали депутата Тараса Тарасенка (фракція СН) членом Комітету соціальної політики, увільнивши його від обов'язків члена Комітету прав людини, деокупації та реінтеграції ТОТ.

Законом 4411, прийнятим в цілому, встановили адміністративну відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб Державної міграційної служби України щодо протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших категорій мігрантів, а також удосконалили притягнення до відповідальності за ухилення іноземцями та особами без громадянства від виїзду з України та невиконання обов'язків приймаючої сторони та інші порушення законодавства.

Законопроектом 9325, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували конкретизувати обов'язок суду визначати розмір відрахувань в дохід держави із суми грошового забезпечення засудженого при призначенні покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців,

диференціювати кримінальну відповідальність за порушення правил польотів або підготовки до них та за порушення правил кораблеводіння в залежності від суспільно небезпечних наслідків, що настали внаслідок вчинення відповідних кримінальних правопорушень.

Законопроектом 9354, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували створити на території Вишгородського району Київської області парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я» площею 138,5 га із затвердженням Положення про нього Міндовкілля.

Законопроектом 9129, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували встановити обов'язок погодження з Мінкульту порядку подальшого використання музейних зібрань у разі реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) музеїв державної та комунальної форм власності.

Законом 7574-д, прийнятим в цілому, впровадили обов'язкову реєстрацію та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами представниками правничих професій, органами державної влади та іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними особами та фізичними особами-підприємцями.

Законом 9078, прийнятим в цілому, встановили оплату послуг за доставку пенсій та щомісячного довічного грошового утримання, а також виплату допомоги на поховання отримувачів таких виплат в сумі, що становить два розміри пенсії/щомісячного довічного грошового утримання, здійснювати за рахунок джерел, з яких проводяться відповідні виплати.

Законопроектом 9141, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували уповноважити компетентні органи, які відповідають за надання статусів ветеранів війни, під час прийняття рішення щодо військовослужбовців, осіб з інвалідністю та членів сімей загиблих (померлих) захисників або захисниць, самостійно звертатись до відповідальних органів або осіб за необхідними документами, що є підставою для надання

статусу, якщо такі документи не було подано на розгляд комісії заявником.

Законопроектом 9226, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували передбачити право військовослужбовців, службовців цивільного захисту, працівників об'єктів критичної інфраструктури, державних та місцевих службовців та поліцейських робити особисте розпорядження (заповіт) щодо виплати одноразової грошової допомоги на випадок його загибелі (смерті), а також уніфікувати процедуру отримання такої допомоги між визначеним колом осіб в особистому розпорядженні (заповіті).

Законопроектом 8025, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували запровадити держ.підтримку в частині капітального будівництва експортної інфраструктури для експорту агропродукції шляхом надання кредитної субсидії на компенсацію $\geq 50\%$ кредиту та $\geq 90\%$ плати за користування ним, виділення грантів для придбання зерновозів, причепів-зерновозів, контейнерів для перевезення зернових, полімерних рукавів та мішків для зберігання сільськогосподарської продукції, впровадити страхування СГ-продукції та об'єктів її зберігання/переробки із дотацією страховику 40-60% страхового відшкодування у разі знищення/пошкодження майна внаслідок воєнних дій, а також надання Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві права на гарантування виконання зобов'язань за кредитними договорами мікро, малих та середніх суб'єктів підприємництва та можливістю закупівлі вітчизняної техніки і обладнання для АПК з наступним безоплатним наданням її у користування СГ-товаровиробникам.

Відхиливши постанову 9156-д-П розблокували можливість підписання спікером прийнятого 3 травня антирейдерського закону 5156-д щодо забезпечення непорушності майнових прав.

37-46. Постановами 7369, 7399, 7539, а також 6109, 6219, 6220, 8362, 9019, 9053 та 9054 встановили межі міст Шаргорода, Жмеринки Жмеринського району, Гнівани Вінницького району Вінницької області, а

також перейменували відповідно селище Ленінка Гайсинського району Вінницької області, село Новгородківка Мелітопольського району Запорізької області, село Латівка Одеського району Одеської області, смт Славське Стрийського району Львівської області, селище Первомайське Гайсинського району Вінницької області, село Московське Шосткинського району Сумської області та село Лопухів Тячівського району Закарпатської області.

Відправили на повторне перше читання законопроект 9100, яким пропонується визначити, що всім випускникам навчальних закладів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з дербюджету виплачується одноразова грошова допомога в розмірі шести прожиткових мінімумів для осіб відповідного віку без встановлення Урядом додаткових умов її отримання (https://censor.net/ua/blogs/3428109/detalniyi_zvt_pro_robotu_parlamentu_z_2930_chervnya_pro_scho_kojen_z_ush_53_priyinyatih_zakonoproektv). – 2023. – 30.06).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Дмитро Разумков, український державний діяч, політик.

Що буде з пенсіями військових? Пропонуємо важливе рішення

Останніми місяцями ми підіймаємо питання справедливості щодо ЗСУ. Спочатку про повернення 30-ки військовим, а згодом щодо строковиків та виведених поза штат.

По кожному з цих викликів «Розумна політика» давала власне бачення. Уже найближчим часом відповідні рішення, сподіваюся, будуть ухвалені в Парламенті.

Але сьогодні ми поговоримо трохи про інший аспект справедливості щодо нашої армії.

А саме про пенсії і надбавки за вислугу років.

З ними є проблеми, про що мені і колегам з «Розумної політики» неодноразово говорили самі військові. Розповім про це детальніше.

Сьогодні понад мільйон українців, які беруть участь у бойових діях проти росії, не можуть претендувати на пільгову вислугу років та відповідну надбавку, а також на призначення військової пенсії на пільгових умовах.

Чому? Формально в Україні «стан війни» (це поняття не тотожне з воєнним станом) не оголошувався, а в Постанові Уряду від червня ще далекого 2018 року, яка регулює це питання, написано наступне: пільги нараховуються тільки у «воєнний час», а також під час проведення АТО та ООС. Виходить законодавча колізія через те, що документ застарілий.

Військові, які захищали країну до 24 лютого 2022 року під час АТО і ООС, мали право на пільгову вислугу років (тобто 1 місяць рахувався за 3 під час участі у бойових діях), а всі ті, хто воює проти ворога з початку повномасштабного вторгнення, – не мають. З несправедливістю вже зіштовхнулися тисячі захисників, які могли б піти на пенсію за вислугою років або отримувати відповідну надбавку до посадового окладу, але через недосконалість законодавства цього зробити не можуть.

Це ще один демотивуючий аспект для ЗСУ. При чому його вирішити нескладно – проголосувати відповідний закон у Верховній Раді.

Який вихід?

«Розумна політика» проблему буде вирішувати. Ми вже зареєстрували законопроект №9420, який передбачає закріплення на рівні закону права на пільговий обрахунок вислуги років для тих військових, що беруть участь у бойових діях з 24 лютого 2022 року: один місяць за три під час участі у бойових діях у період воєнного стану.

Право на таке обчислення матимуть військовослужбовці (окрім строковиків) рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу. Вони також матимуть право на перерахунок вислуги років на вказаних вище умовах, починаючи з 24 лютого 2022 року до дня набрання чинності закону.

Пропозиція повинна бути якомога швидше включена у порядок денний і проголосована. Сподіваюся, що тут колеги і керівництво Ради не зволікатимуть. Щоб не вийшло як з

поверненням 30-ки військовим. Коли правка «Розумної політики» була проголосована у першій половині квітня, але через блокування рішення доплати досі не повернулися. Справедливість щодо ЗСУ – не просто слова, а одна зі складових, що наближає нашу перемогу (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/razumkov/649af394c63a5/>). – 2023. – 27.06).

Блог на сайт «Українська правда»

Про автора: Володимир В'ятрович, історик, народний депутат України

Рішення комісії зі стандартів державної мови дискредитує процес деколонізації.

Комісія зі стандартів державної мови має переглянути своє недолуге рішення, а її членам час іти у відставку.

Рішення Національної комісії зі стандартів державної мови про перейменування півтори тисячі населених пунктів (включно з містом Запоріжжя) викликало справедливе обурення. Це рішення не має нічого спільного з законом і дискредитує важливий процес деколонізації топонімії.

Чому так відбувається і що робити?

В ухваленому цієї весни законі «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» є такий пункт:

«Національній комісії зі стандартів державної мови протягом двох місяців з дня опублікування цього Закону оприлюднити на своєму офіційному веб-сайті перелік сіл, селищ, міст, назви яких не відповідають стандартам державної мови, та рекомендації щодо приведення назв таких сіл, селищ, міст у відповідність із стандартами державної мови».

Здавалося б, усе зрозуміло. Але комісія ухвалила 22 червня те саме скандальне рішення №230. Яке замість єдиного переліку, передбаченого законом, містить 24 окремих додатків по кожній області. Причому кожен з цих додатків складається з трьох розділів, формуючи які, комісія вийшла далеко за межі визначених законом повноважень.

До переліків потрапили сотні назв, які явно відповідають стандартам державної мови: Партизанське, Травневе, Дружне, Нове Життя, Красностав, Маяк, Перемога, Зоряне, Новий Завод, Мирне і багато інших. Включно із Запоріжжям.

При цьому комісія не пише, що не так з цими назвами і в більшості випадків не пропонує нових варіантів, а рекомендує (кому?) «запропонувати нову назву в установленому законодавством порядку» або «обґрунтувати доцільність збереження поточної назви або запропонувати нову назву в установленому законодавством порядку».

Це рішення – щонайменше вияв кричущої некомпетентності. А можливо і свідомо провокація для дискредитації процесу деколонізації.

Нинішня ситуація – прямий наслідок скандального перевороту в комісії, вчиненого на тлі повномасштабного російського вторгнення в лютому 2022. Тоді частина членів цього колегіального органу, завданням якого є зокрема організація іспитів на рівень володіння мовою, затвердження стандартів і термінології, за сприяння міністра освіти Шкарлета усунули з посади голови комісії Орісю Демську.

Комісію очолив Володимир Мозгунов, після чого її робота була практично повністю розвалена. Найбільш компетентні члени комісії на знак протесту склали повноваження. Нинішнє скандальне рішення – прямий наслідок цього перевороту.

Що робити?

По-перше, рішення комісії від 22 червня має бути скасоване.

По-друге, комісія має ухвалити нове нормальне рішення, яке відповідатиме закону і міститиме єдиний перелік назв виключно тих населених пунктів, назви яких не відповідають стандартам української мови з чіткими рекомендаціями щодо приведення їхніх назв у відповідність до стандартів.

Комісія підпорядкована МОНу і міністр Оксен Лісовий має негайно втрутитися в ситуацію.

Але цього замало. На моє переконання системно вирішити проблему комісії може

лише відставка нинішніх членів комісії на чолі з Мозгуновим і обрання нового складу цього важливого державного органу (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/viatrovych/649be5dc1b29a/>). – 2023. – 28.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Олена Мошенець, народний депутат України

Безбар'єрне середовище в Україні: кожен має право на комфорт

Побудова безбар'єрного середовища повинна бути одним із ключових принципів післявоєнної відбудови. За словами заступника міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України Сергія Деркача, уже зараз міністерство працює над новими безбар'єрними будівельними нормами та механізмом контролю виконання.

Маємо ширше дивитися на тему бар'єрів та формувати світогляд, базуючись на правах людини й відмовляючись від дискримінації, яка автоматично припускає, що людина не може чогось зробити через свої фізичні, особистісні чи етнічні особливості.

Наприклад, Китай планує поширити безбар'єрне середовище на всіх членів суспільства. Туреччина провела фестиваль інклюзивного мистецтва Unlimited Forum, щоб покращити його сприйняття в суспільстві. Інший приклад – німецький Дрезден. З початку 2018 року місто щороку виділяє близько €100 000 на забезпечення участі в єдиному інформаційному просторі всіх жителів. Гроші використовують, зокрема, на слухові апарати, залучення репортерів, які перетворюють набраний текст на мовлення, або перекладачів жестової мови для муніципальних заходів, а також для створення доступних усім документів і підтримання інформаційного порталу доступності.

Шведське місто Уппсала відоме безбар'єрними ігровими майданчиками для дітей з функціональними варіаціями. Наприклад, на майданчиках є дерев'яне каное, до якого можна

під'їхати на колісному кріслі (парк Васа), і природний парк, пристосований для прогулянок на колісному кріслі (парк Ліни Санделл).

Україна разом зі світом рухається в напрямку безбар'єрного середовища: за ініціативи першої леді Олени Зеленської ухвалили Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року.

Розпорядженням КМУ від 25 квітня 2023 року № 372-р затвердили План заходів на 2023–2024 роки з реалізації Стратегії, що охоплює шість напрямів, серед яких: фізична, інформаційна, цифрова, суспільна, освітня та економічна безбар'єрність та 130 завдань у межах цих напрямів, спрямованих сформувавши безбар'єрний простір в Україні.

Щоб виконати цей План, кожна область розробляє свої заходи зі створення безбар'єрного середовища. Як показує міжнародний досвід, загальнодержавні стратегії зі створення безбар'єрного середовища найефективніші тоді, коли в громадах, професійних та інших громадських середовищах формуються безбар'єрні системи, що базуються на потребах і можливостях різних людей.

Про це говорили 13 червня під час виступу на конференції «Безбар'єрна Україна» в Миколаєві.

Захід став завершальним із 22 у циклі всеукраїнських конференцій з безбар'єрності. Обговорювали унікальний «Довідник безбар'єрності», створений за ініціативи Олени Зеленської та разом із архітекторами, спеціалістами у сфері будівництва та містопланування, науковцями у сфері людського різноманіття, представниками громадянського суспільства та маломобільних груп населення.

Проект – про створення комфорту для тих, хто має підвищену чутливість до світла та звуків, хто повертається із зони бойових дій і потребує реабілітації, хто після закінчення війни планує жити вдома з маленькими дітьми. Усі ми періодично буваємо маломобільними, і потребуємо зручного й комфортного простору навколо. А в умовах війни ця потреба лише загострилась.

«Довідник безбар'єрності» складається з чотирьох розділів. У першому розділі,

наприклад, вказано, на що потрібно звертати увагу під час вибору споруди для прихистку, та які вразливі групи варто враховувати при створенні умов для них. Який тип і розмір дверей підходить для евакуації поранених та як обирати вхід у будівлю тимчасового шпиталю.

У другому розділі йдеться про розташування блокпостів та протитанкових їжаків, світломаскування вулиць, встановлення стел екстреної допомоги із дефібриляторами.

У третьому – про дії громади під час вимкнення електроенергії чи газу, доступ до питної води, облаштування кімнати сенсорного розвантаження для тих, хто має чутливість до світла та звуків.

У четвертому розділі описується необхідність автономного живлення для ліфтів в умовах відключень електроенергії та інші питання, що стосуються воєнного часу у громадських будівлях тощо. Адже безбар'єрність під час війни – це не лише питання комфортного простору, зручного для всіх, але й питання безпеки та створення умов для тих, хто потребує продуманої поетапної реабілітації.

Завдання проектів безбар'єрності сьогодні – збільшити комфорт використання спільного життєвого простору без надмірного впровадження елементів доступності (https://lb.ua/blog/olena_moshenets/561411_bezbarierne_seredovishche_ukraini.html). – 2023. – 20.06).

Блог на сайті «Мінфін»

Про автора: В'ячеслав Король, керуючий активами КУА «АРТ КАПІТАЛ Менеджмент»

Пенсійна реформа: чому небезпечно довіряти державі гроші майбутніх пенсіонерів

Попри війну, влада не відмовилася від проведення пенсійної реформи. При цьому управління накопиченнями громадян хоче взяти в свої руки саме держава. Чому це погана ідея, в колонці для Економічної правди розповів керуючий активами КУА «АРТ КАПІТАЛ Менеджмент» В'ячеслав Король. «Мінфін» публікує ключові тези.

Навіть в умовах повномасштабної війни керівники держави ведуть підготовку до нового етапу пенсійної реформи.

Де забуксувала пенсійна реформа

Зараз багато розмов на тему пенсійної реформи, яку намагаються реалізувати в нашій країні вже років 20. А «ось-ось запустимо другий рівень» тільки на моїй пам'яті вже присутнє в інфопросторі років 12.

Перший рівень існував завжди (солідарна система). Третій існує вже понад 20 років. Це пенсійні фонди, куди роботодавці і самі учасники з власної ініціативи вкладають кошти, щоб після виходу на пенсію учасники могли скористатися зібраними коштами.

Проблема – у введенні другого рівня, який передбачає нормативні відрахування для всіх громадян за накопичувальним принципом і з індивідуальним обліком. І ця проблема безпосередньо пов'язана з можливостями бюджету країни і довгостроковим підвищенням тиску на дохідну частину солідарної системи.

Але, крім економічного аспекту, є декілька рівнів цієї проблеми, які ставлять під сумнів доцільність реалізації другого рівня Пенсійної реформи у певних форматах.

До пенсійної проблематики в мене особливе відношення, бо маю досвід 11 років управління активами двох пенсійних фондів. Крім того, я багаторічний вкладник одного з них.

Ще й до того – 15-річний учасник пенсійної програми в лайфовій страховій компанії. 7 років тому брав активну участь у законотворчості щодо управління активами пенсійних фондів.

Якщо говорити простою мовою, то впровадження другого рівня державою і професійними учасниками бачиться по-різному. Професійні учасники вважають, що кошти, примусово зібрані з громадян через роботодавців, мають піти до вже існуючих пенсійних фондів, як це реалізовано у розвинутих західних країнах.

А наша держава, в особі тих, хто на законодавчому рівні просуває реформу, бажає створити надструктуру в державі (фонд), якою сама держава і управлятиме.

І ось такий варіант, особисто мене, і, думаю, всіх, хто знає, як в нашій країні створюються

«годовниці» для друзів і родичів, не задовольняє від слова «зовсім».

Особисто я не здивуюся, коли у такому створеному фонді ми побачимо друзів і родичів можновладців, яким призначать феєричні зарплати за те, що вони розміщуватимуть кошти в ОВДП, на депозитах державних банків, і в ті активи, які їм скажуть ті, хто їх туди поставить.

Тому, дуже ймовірно, що мине декілька років, і у цього фонду виникнуть проблеми, подібні до тих, які виникли у колись найбільшого пенсійного фонду НБУ та Мінфіну. І з того фонду учасники почали тікати у відкриті пенсійні фонди, які знаходяться під управлінням досвідчених керуючих у незалежних КУА.

Тому, якщо відразу зробити так, щоб кошти розподілялися між відкритими пенсійними фондами, і КУА конкурували за обсяг коштів дохідністю на фоні невисокої волатильності, то я, особисто, обома руками за другий рівень, і довгоочікуване завершення пенсійної реформи.

Якщо ж держава піде шляхом неконкурентного державного управління, то така пенсійна реформа буде шкідливою і дискредитує саму ідею державного накопичувального рівня, коли суттєва частина інвестиційного доходу проїдатиметься «своїми людьми» і тими, хто їх поставив, при загальній ефективності, яка буде суттєво нижче професійної.

Як можна накопичити на пенсію зараз

Накопичувальний принцип реалізується і на другому, і на третьому рівні. Другий – ризиковіший. Хто хоч трохи «в темі» знає, що керуючись загальнодержавними інтересами, росія, і навіть Польща, запускали «лапу» в особисті накопичення громадян.

А ось відібрати, або обмежити використання коштів у недержавних пенсійних фондах держава не має механізмів.

Тому варто розвивати, передусім, третій рівень. Проте, це дуже витратний процес. Лайфові страхові компанії і потужні КУА, які розвивають свою мережу агентів, або користуються послугами брокерських агенцій, це добре знають.

Але це та «закваска», яка поступово «заквашує» суспільство ідеєю фінансової відповідальності з молодості за кожен день

свого буття. І ринок, в особах великих операторів інвестиційного ринку, типу ІСУ, у яких є пенсійні фонди на будь-який смак і з різними стратегіями інвестування, може запропонувати громадянам самостійно і досить безпечно реалізувати свою фінансову безпеку у старості.

Лайфові страхові компанії теж досить потужно представлені в Україні. І вони роблять багато корисного для просування тої ідеї, яку ми виділили напівжирним шрифтом вище.

Але в них є серйозний мінус, як на мене. Увійшовши до програми, застрахована особа не може змінити страхову компанію.

У цьому виникає потреба, коли людина бачить, що компанія прямує до банкрутства або показує незадовільну дохідність при певних ризиках. А пенсійний фонд можна змінити на інший і перевести кошти під ефективніше управління.

Третій рівень нам доступний давно. Просто «совок» і, частково, постсовок (через виховання дітей), витравив із людей персональну відповідальність за свою долю, коли люди делегували відповідальність державі в обмін на обмеження свобод.

Участь у третьому рівні доступна будь-якому мешканцю в Україні, навіть не її громадянину. І жодних законодавчих новацій і зусиль для цього не потрібно. Це дорого і довго, але без вкрай неприємних «сюрпризів» від держави і з користю для зрілості суспільства.

Другий рівень в державному форматі продовжує курс на збереження персональної інфантильності громадян, коли держава приймає делегування відповідальності, але в обмін намагається створити годівницю для себе (<https://minfin.com.ua/ua/2023/06/16/107543130/>). – 2023. – 16.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Тетяна Бойко, заступниця Голови НСЗУ

Як створити потужну державну інституцію

Все частіше під час різноманітних дискусій про майбутнє України можна почути про потужні державні інституції – як запоруку успіху повоєнної відбудови країни. Але у мене завжди під час таких діалогів виникає низка запитань. А саме, що ви вкладаєте в поняття “потужна державна інституція” (тут я пишу про умовних “ви”)? Якою вона має бути? Хто її має очолювати? І де знайти таких людей?

Ці питання насправді, гостро стоять як перед суспільством, так і перед державою. Особливо зараз, коли готуються проекти, які стосуються державної служби та державних інституцій. Тому кілька думок із цього приводу, якими хочу поділитись.

Що таке сильна державна інституція? Що це означає на практиці?

Критерії «потужності» державних інституцій можуть варіюватись у залежності від контексту і конкретних умов. Ризикну запропонувати таке бачення цих критеріїв.

Авторитет та вплив. Потужна державна інституція повинна мати високий рівень авторитету та впливу. Рішення та рекомендації мають серйозно сприйматися та враховуватися іншими органами влади, громадськістю та всіма зацікавленими сторонами.

Ресурси та здатність до реалізації. Сильна державна інституція повинна мати доступ до наявних ресурсів, таких як фінанси, персонал, технології та інші матеріальні та людські ресурси, для забезпечення ефективного виконання своїх завдань і функцій.

Правова база і легітимність. Державна інституція повинна мати сильну правову базу, яка надає їй законні повноваження та право на прийняття рішень та дій. При цьому вона має діяти в межах конституційних норм і законів, що підтримує її легітимність перед громадськістю та іншими державними інституціями.

Ефективність та результативність. Потужна державна інституція має бути здатна досягати поставлених цілей та позитивних результатів. Вона має працювати ефективно та продуктивно, забезпечуючи виконання своїх завдань з високою якістю та у встановлених термінах.

Незалежність. Впевнена, що сильна державна інституція має володіти високим

рівнем незалежності від зовнішнього впливу та політичного тиску. Щоб вона могла приймати об'єктивні рішення на основі даних, експертних досліджень і професійних знань, забезпечуючи захист від корупції та інших негативних впливів.

Легітимність та довіра серед громадськості. Потужній державній інституції необхідно мати широку легітимність та високий рівень довіри громадськості. Вона має здобувати підтримку та визнання як внутрішньо, так і зовнішньо, після дій та рішень, які відповідають інтересам та потребам суспільства, сприяють зростанню загального блага та демократичних цінностей. А це можливо при нульовій толерантності до корупції та забезпеченні прозорості, відкритості та відповідальності державних структур.

Френсіс Фукуяма у своїй праці «Кінець історії та остання людина» теж каже про важливу роль державних інституцій у сучасному світі.

За Фукуямою, сильні державні інституції сприяють стійкості, економічному розвитку та добробуту суспільства, а також забезпечують легітимність влади. Він закликає посилювати та реформувати державні інституції, щоб забезпечити їх ефективність і відповідність потребам сучасного світу.

Застосовуючи підходи Фукуями до України, можна наголошувати на необхідності розвитку сильних і незалежних державних інституцій, які гарантують правову державу, ефективне управління та захист прав громадян.

Але як зробити державні інституції в Україні сильними і потужними? З якими викликами зараз мають справу ті, хто намагається досягти вищезазначених критеріїв?

Якщо дискутувати на тему потужності державних інституцій з представниками органів влади, передусім в це поняття вкладається антикорупційна складова. Державна інституція має бути прозорою і нетерпимою до корупції. А її очільник – обраний під час відкритого, прозорого конкурсу. Тут не посперечаєшся, прозорість і транспарентність є важливою складовою будь-яких державних систем.

А людина, яка управляє такою інституцією, має закласти візію її розвитку наперед, щоб певна сфера діяльності держави була

впроваджена в життя і вирішувала проблеми громадян країн. Так в інституції на багато років вперед закладаються правила діяльності, які допоможуть досягти необхідних показників у майбутньому.

Але тут ось в чому справа. Справді потужна інституція не буде зручною. Бо вона не завжди буде відстоювати політично доцільні в даний момент речі, оскільки має стратегію на довгий період. Якщо, наприклад, приходиться популістський уряд, то сильна державна інституція не буде давати швидких рішень і швидких результатів на угоду популістам. Вона буде працювати системно, входить у дискусію, але точно не буде зручною для політиків.

Якщо ми хочемо спиратися на потужні інституції, то потрібно по-чесному говорити, що такі інституції не повинні бути “кишеньковими”. Вони повинні мати право обговорювати і доносити свою думку при прийнятті рішень, які стосуються їх галузі. І їх думка має бути врахована. А це робить такі інституції “не зручними”. І це трохи більше, ніж бути тільки відкритою і прозорою. Тут повинно бути і системне бачення розвитку на далеке майбутнє, і сміливість його відстоювати.

Відповідно, постає наступне питання, яке стосуються держслужби, – якими повинні бути люди, які очолюють потужні державні інституції?

Очільники державних інституцій повинні мати сміливість брати на себе відповідальність за складні рішення. Часто політично не популярні. І боротися за їх впровадження. Бо потужна державна інституція має рухати реформи. А будь-яка реформа на початку та всередині передбачає прийняття низки складних рішень, які іноді не вкладаються в наявне нормативне поле, коли потрібно створювати нові нормативні правила. Отже, ці люди повинні вміти брати на себе відповідальність в момент, коли наслідки цієї відповідальності не визначені “в межах і в спосіб”.

На жаль, ми бачимо останнім часом деякі кейси утисків реформаторів у минулому, які є реальністю для реформаторів і зараз. Бо нормативне поле для держслужбовців – все одно,

що мінне поле. Якщо ти, як держслужбовець, намагаєшся діяти в межах законодавства, то рано чи пізно зіштовхнешся з нормативними актами, які можуть суперечити один одному. А потім, якщо ситуація в країні зміниться не на користь реформи, яку ти впроваджував, за тобою можуть прийти.

Історія складається таким чином, що якщо хочете потужну держінституцію, то її очільники, керівники департаментів мають бути людьми, які не бояться брати на себе відповідальність, знаючи всю недосконалість нормативного поля, в якому вони працюють. І розуміючи всі наслідки такої недосконалості для себе особисто.

Далі ми приходимо до третього виклику – де взяти таких людей, які мають бачення майбутнього розвитку галузі, ризикнуть бути незручними для певної вертикалі влади і не побоятися взяти на себе відповідальність, розуміючи всю глибину наслідків?

Є небезпечна ілюзія, що якщо запросити людей із бізнесу і зробити для них державну службу цікавою (до речі, ще один виклик, як це зробити), то вони зроблять прорив. Це не нова ідея і ми мали кілька хвиль такого феномену. Я, власне, сама 5 років тому прийшла на держслужбу з власного бізнесу. В деяких випадках такий підхід був успішним, як наприклад з історією створення Національної служби здоров'я України, в деяких – на жаль, ні.

Тобто, підсумовуючи, ви хочете, щоб прийшла професійна людина, з успішного бізнесу, на значно менший дохід (бо ну це ж служіння державі, і взагалі високі з/п чиновникам – фу фу фу). При цьому вона має “зламати систему” і зробити реформи, всупереч сіюхвилинній політичній доцільності, і при цьому вона має взяти на себе таку відповідальність, наслідки якої будуть наздоганяти її ще досить довго.

Що ж друзі, хочу вас розчарувати: люди з бізнесу на таке більше не придуть. Вони вже не раз на цьому обпеклися. Я вам більше скажу: ті державні службовці, хто здатен приймати складні рішення і має бачення та сміливість, на це теж більше не підуть. Нещодавно мала цікаву дискусію з діючими держслужбовцями,

із бізнеса в минулому, яких я щиро поважаю. Вони кажуть, що навіть для них, сміливих і потужних, зараз на держслужбі простіше не приймати жодних рішень, а лише обкладатися папірцями, щоб було потім, як пояснити свої дії правоохоронним органам.

Тож як нам тоді зробити такі важливі для відбудови та майбутнього України державні інституції потужними? Де знайти для них керівників і що робити зі страхом прийняття складних рішень з невідомими наслідками?

Ці питання скоріш риторичні і для майбутніх дискусій про відбудову країни. Єдине, що я хочу на завершення зробити, це звернутися до тих лідерів думок, громадських активістів, філософів та політиків, які так часто останнім часом говорять про сильні державні інституції. Якщо ви дійсно цього хочете, починайте формувати новий суспільний договір і створювати чітку систему правил, законів та нормативних актів, які дозволять людям на державній службі впроваджувати цей договір. А ще ви маєте бути готові виступити на захист цих людей – у владних кабінетах, у засобах масової інформації, можливо, навіть і на Майдані (https://lb.ua/blog/tetiana_boiko/561229_yak_stvoriti_potuzhnu_derzhavnu.html). – 2023. – 19.06).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Олексій Гончаренко, народний депутат України

Строковики та курсанти почуті: тепер будуть доплати та відпустки

Верховна Рада прийняла важливий законопроект №9342, який стосується військових. Про нього сьогодні напишуть всі, але важливий акцент я хочу зробити на строковиках та курсантах. Чому так?

Останнім часом до мене зверталася велика кількість курсантів, строковиків, їх батьків та близьких, які розповідали про абсолютно ненормальні умови: окрім того, що в них зовсім невеликі виплати, ще й велика проблема з відпустками.

Сьогоднішній законопроект, де я є другим автором, нарешті вирішив проблему.

Відпустки. Строковикам – 30 днів (зараз взагалі відпустка не передбачалась, в мирний час – 10 днів). Курсантам – теж 30, але поділено за порами року. 20 днів влітку, 10 днів взимку (зараз немає, у мирний час зимова – 15, літня – 30).

Про гроші. Строковики матимуть доплату на рівні 6000 грн, яку додадуть до нинішніх виплат. Курсанти отримають доплату 2350 грн. Звісно, хотілося б дати більше. Але поки маємо, що маємо. Однозначно треба працювати над збільшенням доплат.

Що буде далі? Закон відправлять на підпис спікеру Стефанчуку, а потім – на підпис президенту Зеленському. Сподіваюсь, проблеми військових, в тому числі курсантів та строковиків – будуть на першому місці, щоб закон був підписаний та набрав чинності.

Це не означає, що проблеми закінчуються. Попереду ще багато роботи, але ми робимо кроки на шляху до зміни підходів, до поваги та руйнування несправедливості. Саме таке ставлення повинне бути до військовослужбовців всіх ланок і звань (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/goncharenko/649c41286b20f>). – 28.06).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Віктор Мазярчук, експерт з державного управління та публічних фінансів

Публічні фінанси відбудови: прозорий бюджет та сучасні інструменти аналітики даних

Україна, як країна, що пройшла складний шлях реформ та політичних змін, знаходячись уже десятий рік у війні з росією стоїть перед великими викликами й завданнями щодо відбудови та модернізації своєї економіки та державних інституцій. Одним з важливих аспектів, який потребує уваги, є ефективне управління публічними фінансами в тому числі коштами відбудови.

Згідно з оновленою оцінкою Світового Банку, Єврокомісії та ООН вартість реконструкції та

відновлення в Україні становить 411 мільярдів доларів або приблизно 5 річних українських бюджетів. Цілком очевидно, що відновлення фінансуватиметься коштами репарацій від росії, а також міжнародних партнерів, українського бюджету та бізнесу. Саме тому, Україна зобов'язана стати надійним партнером у відбудові й відкриття інформації про публічні фінанси, а їх ефективність використання буде наріжним каменем успіху.

Передусім, важливо розуміти, що відкритість бюджетного процесу є основою демократичного управління та гарантом прозорості та відповідальності держави перед громадянами. Україна має унікальний досвід упровадження інструментів відкритого бюджету за ініціативи та активної підтримки громадянського суспільства. Десять років тому (травень 2013 року), Парламент зареєстрував проект закону «Про відкритість використання публічних коштів», який передбачав публікацію всіх платіжних доручень та окремих звітів органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших установ, що здійснює Казначейство на спеціально створеному сайті. Через два роки відбулося публічне представлення Єдиного веб-порталу використання публічних коштів за участю Голови Парламенту, Міністра фінансів та громадських активістів.

Це стало можливим виключно завдяки успішній співпраці представників влади з експертним середовищем. Ініціатива створення веб-порталу належала громадянському суспільству. Вони розробили проект закону й утворили всеукраїнську коаліцію громадських організацій для його адвокації. Після Революції гідності та створення шикорокої коаліції громадських організацій, Реанімаційного Пакету Реформ його прийняття лягло в порядок денний в співпраці з Парламентом .

Після прийняття закону, експертне середовище допомогло урядовцям напрацьовувати загальне бачення якою нова система буде , необхідні нормативні документи, проводити навчання користувачів та вдосконалювати веб-портал після початку його роботи.

На сьогодні, на порталі знаходяться інформація щодо:

- 240 млн платіжних доручень, здійснених Казначейством
- 82 млн договорів, додаткових угод, актів виконаних робіт, накладних та звітів про використання коштів
- 55 тисяч індивідуальних кабінетів організацій, які відповідно до Закону заповнюють інформацію на сайті
- 2 млн осіб з усього світу користуються порталом щороку.

Відкритість інформації про видатки бюджету дозволяє громадянам, експертам та громадським організаціям бути активними учасниками у процесі бюджетного контролю, підвищує довіру громадськості та міжнародних партнерів до урядових інституцій та сприяє ефективному використанню ресурсів.

Міністерство фінансів розмістило додатково на цьому порталі нові інструменти відкритих даних:

- Бюджет для громадян – інформація з питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях
- BOOST-аналіз – це інструмент, який дозволяє проводити аналіз бюджетів усіх рівнів: від громади до держави, в розрізі доходів, видатків, кредитування та фінансування, що розроблено за методологією Світового банку та є частиною Бюджету для громадян
- Spending – інформація про використання розпорядниками публічних коштів державного та місцевих бюджетів
- Proifi – реєстр проєктів, які реалізуються із залученням коштів міжнародних фінансових організацій
- Різноманітні дашборди, зокрема й інформація коштів міжнародних партнерів які виділяються Україні для часткового покриття видатків державного бюджету .

Всі ці інструменти разом з низкою проведених реформ в Україні посприяли тому, що попри війну, Україна очолила T-index (індекс прозорості) у Європі та посіла перше місце у категорії розвитку відкритих даних.

Органи влади використовують інформацію з порталів у роботі, в тому числі для проведення

оцінки ефективності використання коштів бюджету. Особливо актуальним ці інструменти стали у часи COVID-19. Так, Рахункова палата на основі даних порталів створила серію дашбордів, які дозволили відслідковувати використання коштів на боротьбу з пандемією, що дозволило більш ефективно приймати рішення у сфері публічного здоров'я, на основі даних .

Значний потенціал для вдосконалення публічних фінансів в Україні має бути знайдений у використанні цифрових рішень та великих даних. Сучасні технології, такі як штучний інтелект, машинне навчання та аналітика даних, можуть допомогти в управлінні та аналізі публічних фінансів. Вони забезпечують швидкий та точний доступ до даних, а також дозволяють прогнозувати та виявляти тенденції, що дає змогу приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати використання коштів.

Використовуючи наявні дані Казначейства та сучасні технології на основі великих даних, саме інституції громадянського суспільства можуть відіграти ключову роль у забезпеченні прозорості та ефективності прийнятих державою та партнерами рішень. Серед таких функцій можна назвати:

- моніторинг якості планування та використання коштів на відбудову, які здійснюються державним або місцевими бюджетами
- моніторинг ефективності окремих проєктів та програм
- розробка системи управління фінансовими ризиками
- підготовка рекомендацій щодо оптимізації витрат та збільшення ефективності використання коштів на відновлення
- моніторинг виконання та підготовка рекомендацій щодо удосконалення плану відновлення України.

Маючи багаторічний досвід співпраці між владою та громадянським суспільством у сфері управління публічними фінансами, Україна зможе забезпечити прозорість, ефективність та відповідальність у використанні публічних коштів на відбудову. Відкритий бюджет та досвід використання сучасних інструментів

аналітики даних є необхідною запорукою та вже існуючим фундаментом для цього (https://lb.ua/blog/victor_mazyarchuk/562714_publichni_finansi_vidbudovi.html). – 2023. – 29.06).

Блог на сайті Osvita.ua

Про автора: Віктор Мисан, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений учитель України.

Теоретики реформ освіти далекі від практиків

Насамперед зауважу, що виступав і виступаю за зміни і оновлення освітньої галузі загалом і шкільної зокрема.

Але був і залишаюся проти такого «реформування», яке ми пройшли і далі намагаємося здійснювати, не змінюючи підходів, методів і засобів.

Шкільна історична освіта може реформуватися лише в контексті реформування середньої освіти і вищої педагогічної, яка поступово забезпечить заклади освіти новим поколінням учителів.

Зупинимось лише на окремих «інноваціях», які хочуть нав'язати чергові «реформатори». Серед пропозицій – запровадження дворічного пропедевтичного курсу історії (5–6 класи). Цю ідею теперішні реформатори виношували ще у 2004 році.

Чи потрібен взагалі пропедевтичний курс? Думаю, що так. І це пов'язано не лише з традицією, яка сформувалася та існує вже більше двох століть у шкільній історії.

Завдання пропедевтичного курсу полягає в ознайомленні з освітньою галуззю, зануренні в понятійний апарат, термінологію (йдеться про базовий, елементарний рівень), формуванні початкових умінь, які потім розвиватимуть і удосконалюватимуть, вивчаючи історію в старших класах.

Скільки для цього потрібно навчального часу в роках? Чому не 1, а 2 роки, як пропонують ініціатори реформи?

Із 2004 року було достатньо часу, щоб не просто теоретично обґрунтувати, але й

експериментально підтвердити цю новацію. Де її обґрунтовували і підтверджували? Яке дослідження було проведене, щоб аргументувати перевагу цієї ідеї над існуючими підходами? Ніякого.

Також пропонують вивчення курсу історії на елементарному рівні (включаючи історію ХХ та початку ХХІ ст.) завершити в 9 класі. Думаю, що це можна зробити, використовуючи і удосконалюючи традиційний «метод галопу», і за 3 роки (!) «пробігти» від найдавніших часів до сьогодення у вигляді єдиного курсу історії.

А яка мета та наскільки буде ефективною ця «новація»? Уже декілька років упроваджується єдиний курс в 10–11 класах. Де результати такого упровадження?

Чи здійснювались вимірювання? Чи порівнювали організацію освітнього процесу в класах, які навчаються за традиційною схемою, і новою? У чому практична (не теоретична!) перевага такого курсу? Чи були зроблені зрізи ефективності? Чи здійснювалось соціологічне опитування учнів, батьків, педагогів? Де можна побачити опрацьовані і узагальнені результати?

Чи все обмежилось кількома тренінгами, семінарами і вояжами напередодні упровадження нових програм і підручників?

А як же бути з історією ХХ ст., яка, як жодна інша, дає нам не просто відповіді на запитання сьогодення, а розкриває причини проблем, з якими зустрічаємося на кожному кроці?

Її також «проскакати»? Якби до цих подій не була дотична Україна, то можна було б на рівні «історії африканських країн» вивчити історію ХХ ст., але ж ...

А тепер скажіть, де вже апробоване вивчення історії в старшій школі на рівні укладання матеріалу за проблемно-тематичним принципом? Хто має такий досвід? Як здійснюється структурування навчального матеріалу згідно вимог проблемно-тематичного принципу?

Ініціатори реформування десь про це писали? Досліджували, мають експериментальні матеріали укладання таких підручників? Де вони? У яких бібліотеках світу з ним можна познайомитися?

Чому в запропонованому для громадського обговорення тексті часто зустрічаються такі поняття, як «апробація», «експеримент»?

Все, що свого часу робив колись і пропонував учнівському або учительському загалу, обов'язково перевірялося практикою. Мій перший підручник, який побачив світ у 1992 році, спочатку був апробований упродовж 1990–1991 років на п'ятикласниках двох рівненських шкіл, а потім через газетні публікації на учнях області.

Коли ми готували посібник «Історія епохи очима людини: Україна та Європа у 1900–1939 роках»(2004), матеріали цієї книги апробували упродовж 2003 року в різних школах України, і лише після цього авторський колектив укладав остаточний варіант для друку.

До того, як навчальний посібник «Вчимося бути громадянами»(2008), надіслали до типографії, він упродовж 2007 року апробовувався у вигляді текстових зошитів спілчанами «Нової Доби» в школах від Львова до Донецька...

Про що я думаю? Наскільки теоретики далекі від практиків; як практики «пожинають» гіркі плоди теоретиків; як «добрі» наміри одних вимощують дорогу до пекла іншим (<https://osvita.ua/blogs/89340/>). – 2023. – 8.06).

Блог на сайті LB.ua

Про автора: Блог проекту «Право-Justice»

Електронний документообіг: реформа має продовжуватися, незважаючи на війну

Закон «Про електронні документи та електронний документообіг в Україні» набув чинності ще у 2003 році. Однак, значно пізніше, а саме у 2020 році, поширенню електронного документообігу посприяв закон «Про електронні довірчі послуги». Так, ініціативою припинили дію електронного цифрового підпису (ЕЦП) і замінили його на кваліфікований електронний підпис (КЕП), який, відповідно до вітчизняного законодавства, є юридичним відповідником власноручного підпису без жодних додаткових умов.

Відтак, завдяки цим ініціативам Україна змогла просунути на шляху до цифрової модернізації. Утім, на практиці електронний документообіг, попри безсумнівні його переваги – від економії часу на обробку документів до покращення якості їх виконання – досі перебуває на стадії впровадження. Особливо, коли йдеться про цифрову модернізацію робочих процесів державних установ та органів влади.

Питання пришвидшення переходу державних органів у «цифру» гостро постало з початком повномасштабного вторгнення. Адже, крім вище вказаного, мова йде ще й про спосіб зберегти функціональність держави у найскладніших умовах – таких, як нині. Разом з тим, варто зауважити, що Україна у цьому напрямку здійснила вагомі кроки.

Ще у 2019 році Проєкт ЄС «Право-Justice» допоміг Міністерству юстиції України розробити і почати реалізовувати масштабний план з переведення документообігу в регіональних управліннях міністерства з паперового у цифровий. Першим, що долучилося до Системи електронного документообігу, було Північно-Східне міжрегіональне управління юстиції (Полтавська, Сумська, Чернігівська області). Нововведення виявилися ефективними. Вони значно прискорили та спростили зазвичай тривалі бюрократичні процеси, тож через рік на електронний документообіг перейшов і центральний апарат Мін'юсту.

Головну ж перевагу переведення документообігу з паперового у цифровий стало можливим оцінити з початком війни. Так, коли частина Сумської області опинилася під окупацією, саме завдяки тому, що всі обласні структури Міністерства юстиції раніше перейшли на цифровий формат, вдалося забезпечити безперервність їхньої роботи та зберегти всю документацію! А це – безперечно важливі для різних людей майнові, сімейні, судові та інші питання. Таким чином, у критичній ситуації діджиталізація допомогла державі зберегти її функціональність, захистити інтереси та права громадян.

Впровадження системи електронного документообігу в Міністерстві юстиції України

та його територіальних органах здійснювалося згідно з наступними принципами. По-перше, проєкт реалізовувався в усіх регіональних підрозділах територіального органу Мін'юсту. По-друге, документування управлінської інформації велося в електронній формі із застосуванням електронних підпису, печатки та позначки часу. По-третє, всі бази даних розташовувалися на серверах, переданих до ДП «Національні інформаційні системи» разом з окремим апаратним забезпеченням, системою збереження даних. Відтак, саме своєчасна реалізація цих принципів зберегла величезний масив документації Мін'юсту від знищення під час тимчасової окупації деяких територій України.

Отож, війна не повинна стати тим чинником, який став би на заваді впровадження електронного документообігу. Так, у 2022 році Проєктом ЄС «Право-Justice» також було забезпечено перехід Південно-Західного міжрегіонального управління юстиції (Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська та Тернопільська області) на виключно електронні технології обробки документів. Своєю чергою, бази даних були перенесені на сервери ДП «Національні інформаційні системи». Також Проєктом були додатково закуплені ліцензії Системи електронного документообігу, щоб, окрім обласних центрів, додатково інтегрувати до Єдиної системи й інші адміністративно-територіальні одиниці.

Наступним етапом впровадження безпаперових технологій документообігу – є пілотне впровадження електронного архіву Міністерства юстиції України (далі – e-Archive). Його метою є запровадження в системі архівних установ України технологій накопичення, обліку, зберігання архівних електронних документів та використання відомостей, що в них містяться, шляхом:

- застосування технологій підготовки та передавання електронних документів, що нагромадилися за час діяльності юридичних осіб – джерел формування Національного

архівного фонду, для тимчасового зберігання до архівних підрозділів цих установ та організацій, для забезпечення використання відомостей з цих документів для службових, виробничих, наукових та інших цілей;

- розробки стандартних технологічних процедур приймання – передавання архівних електронних справ та архівних електронних документів Національного архівного фонду від архівних підрозділів державних органів, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій до віддаленого електронного сховища архівних установ для постійного зберігання архівних електронних справ та інших інформаційних об'єктів;

- уніфікації форматів інформаційних об'єктів – архівних електронних документів Національного архівного фонду та електронних документів, на підставі яких здійснюється приймання-передавання електронних документів на державне архівне зберігання;

- розробку інтеграційних, програмних та інтерфейсних рішень щодо надання авторизованого доступу до профільних архівних електронних документів, електронних облікових документів та метаданих працівникам архівних установ відповідно до принципу походження документів та вимог до їх розміщення й обліку;

- забезпечення взаємодії e-Archive з іншими автоматизованими інформаційними системами, що використовуються в Європейському Союзі та Україні.

Пілотний проєкт успішно завершено в червні 2023 року, в тому числі розроблено та надано пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, що регулює вимоги до електронного документообігу центральних органів влади.

Очікуємо, що попри воєнний час реформа відбудеться і у результаті органи юстиції перейдуть на електронний документообіг у повному обсязі (https://lb.ua/blog/pravo_justice/562992_elektronniy_dokumentobig_reforma.html). – 2023. – 30.06).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 12 (254) 2023**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
А. Березельська, Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:
Н. Крапіва

Підп. до друку 12.07.2023
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 3,53.
Наклад 21 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net